

PwC 23. iga-aastane globaalne tippjuhtide uuring CEO Survey Eesti raport

Navigeerimine ebakindluse tõusulainel

www.ceosurvey.pwc

PwC tutvustas jaanuaris 2020 Davosi Maailma Majandusfoorumil järjekordse, arvult juba 23. üleilmse tippjuhtide uuringu 'PwC Global CEO Survey' tulemusi. Maailma ühe esinduslikuima ja pikaajalisima ettevõtlusvaldkonna uuringu käigus küsitleti seekord 3501 tippjuhti 83 riigist.

Samaaegselt globaalse uuringuga viisime küsitluse läbi ka Eesti, Läti ja Leedu tippjuhtide seas. Lisaks globaalse uuringu teemadele palusime Baltikumi tippjuhtidel vastata ka mõningatele täiendavatele, kohalikku majanduskeskkonda puudutavatele küsimustele.

Järgnevas kokkuvõttes jagame Sinuga Eesti, Baltikumi ning maailma tippjuhtide nägemust majanduse hetkeseisust ja tulevikuproгноosidest.

Kas tippjuhid maailmas, Baltikumis ja Eestis usuvad majanduskasvu kiirenemisse või aeglustumisse? Millised on tippjuhtide olulisemad murekohad, mis ei lase öösel magada? Kas tippjuhtide hinnangul on tööjõuturul oodata olulisi muutusi? Kas robotid asendavad talentide puuduse? Kas Eesti ja Baltikumi tippjuhtide arvates jätkub palgaralli ka sellel aastal? Milline on Eesti tippjuhtide hinnang valitsuse esimese aasta tööle? Kas kogu maailma vallutav tõusuline kliimamuutuste teemal on jõudnud ka Eesti tippjuhi fookusesse?

Kõigele sellele ja paljule muule huvitavale leiad vastused järgnevatelt lehekülgedelt. Täname kõiki uuringus osalenuid!

Tiit Raimla

PwC Eesti vastutav partner

Põhiteemad

Ebakindlus lõob paadi kõikuma

Eestlaste ootus maailma majanduse arengutele näitab naaberriikide ja -regioonidega võrreldes suurema stabiilsuse ootust. Kuigi enam kui pooled tippjuhtidest kardavad, et käesolev aasta toob majanduskasvu aeglustumise, siis ligi veerand eeldab, et majanduskasv sootuks kiireneb. Oluline on ka tähele panna, et nende globaalsete tippjuhtide hulk, kes arvavad, et majanduskasv aeglustub, on kiirelt kasvamas ja nende hulk, kes eeldavad kasvu, on viimasel kolmel aastaga langenud.

Ühtlasi usuvad Eesti tippjuhid käesolevast aastast oma ettevõtte käibe kasvu. Kuivõrd eelmisel aastal oli oma ettevõtte käibe kasvu prognoosivate tippjuhtide arvu langus, siis täna on see trend pööranud taas tõusuteele.

lk 5

Poliitilised ja majanduslikud riskid

Peamiseks teguriks käibe kasvu suurendamisel on Eesti tippjuhtide hinnangul ettevõtte loomulik kasv. See tegur on püsinud eelmiste aastatega võrreldes muutumatuna. Kasvav trend, mille abil tippjuhid oma käivet kasvatada plaanivad, on ettevõtete ühinemised ja ülevõtmised. Peamiste poliitiliste ja majanduslike riskidena nimetavad tippjuhid ebakindlat majanduskasvu, poliitilist ebakindlust ja seadusandlikku ülereguleerimist. Peamine äririsk aga puudutab suutlikkust leida sobivat kompetentset tööjõudu. Poliitilise olukorra ebastabiilsust iseloomustab ka väga madal rahulolu Eesti valitsuse tegevusega. Ei ole ühtegi küsitletud valdkonda, mille tegevuse kiidaks heaks vähemalt pooled tippjuhid.

lk 18

Neljas tööstusrevolutsioon?

Neljas tööstusrevolutsioon ei ole Eestis muutunud relevantseks. Tippjuhtide usaldus ja ootused uute tehnoloogiliste arengute osas on madalad. Olenemata Eesti e-riigi kuvandist ei plaani enam kui pooled tippjuhid oma ettevõtetes rakendada tehisintellekti või Asjade Interneti võimalusi. Nende väheste tippjuhtide näitel, kes juba on mingeid uusi tehnoloogiaid oma ettevõttes rakendanud, ilmneb, et paljukardetud inimeste töökohtade kadumine ei ole veel realistlik. Ilma inimesteta tehnoloogiate võimekus on tänaste võimaluste puhul veel pigem väike. Kõige suurema ohuna, mis kujundab ka tänaseid küberturvalisuse strateegiaid, näevad tippjuhid kübermaailma ohtude muutumist keerulisemaks.

lk 35

Suurim väljakutse on inimesed

Kompetentse tööjõu leidmist nähakse kõige suurema äririskina. Ilmneb ka see, et võrreldes eelmise aastaga on uute talentide leidmine muutunud veidi lihtsamaks, tõenäoliselt selle arvelt, et rohkem panustatakse juba olemasoleva töötajaskonna arendamisse ja kollektiivi suurendamine on plaanis vaid vähestel. Küsitlusest ilmneb, et sobiva tööjõu leidmine on keerukas ja eeldab pidevat panustamist olemasoleva talendi motiveerimisse. Tippjuht peab ka enam arvestama töötajate palgasurvega. Suurenenud on nende tippjuhtide hulk, kes plaanivad pakkuda 5-10% suurust palgatõusu. Muutus tuleb peamiselt ettevõtjate arvelt, kes varem tõstsid palka vastavalt inflatsioonimääradele või vahemikus 0-5%.

lk 46

Ebakindlus lööb paadi kõikuma

Majanduse olukorda prognoosivad hinnangud omavad sageli iseenesest täituvat ennustuse efekti (self-fulfilling prophecy). Turuosaliste kindlustunne mõjutab seda, kuidas nad käituvad ja seeläbi turu olukorda kujundavad. Seetõttu on PwC oma igaaastase tippjuhtide uuringuga soovinud kaardistada hetkeolukorra tunnetust ja ootusi-lootusi uueks aastaks. Tippjuhtide kindlustunde hindamiseks kasutame “optimismiindeksit”, mis näitab juhtide protsenti, kes usuvad, et nende ettevõtte käibe kasvab lähema 12 kuu jooksul.

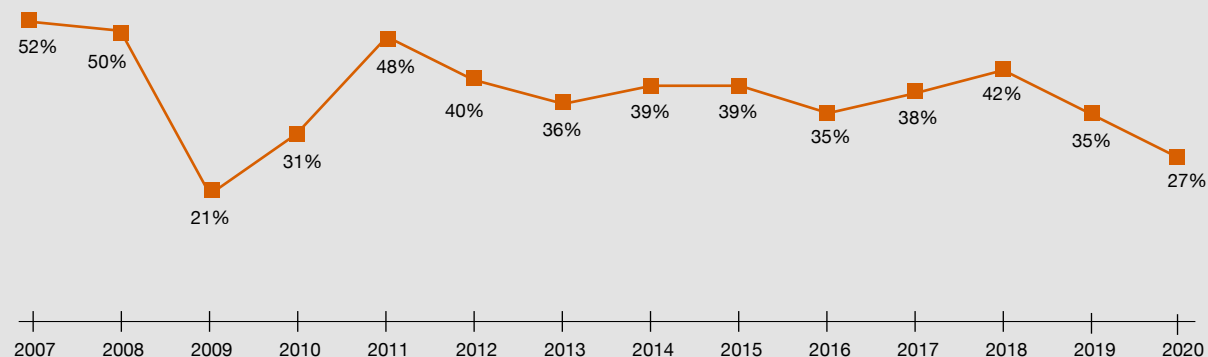
Globaalse uuringu “optimismiindeks” näitab, et tippjuhtide kindlustunne majandusarengus on jähnenemas. Aastal 2020 on kõigest 27% tippjuhtidest veendunud oma ettevõtte käibe kasvus. Eelmise suurema majanduskriisi ajal, aastal 2009, oli optimismiindeks 21% ja 2010. aastal vastavalt 31%, mis näitab, et optimism ja usaldus majanduse vastu on sarnane kriisiaegsele ajale.

27%

globaalsetest tippjuhtidest on veendunud oma käibe kasvus

Joonis 1:

Globaalne 'optimismiindeks' – juhtide protsent, kes on veendunud oma ettevõtte käibe kasvus lähema 12 kuu jooksul.

Hinnangud maailma majanduskasvule

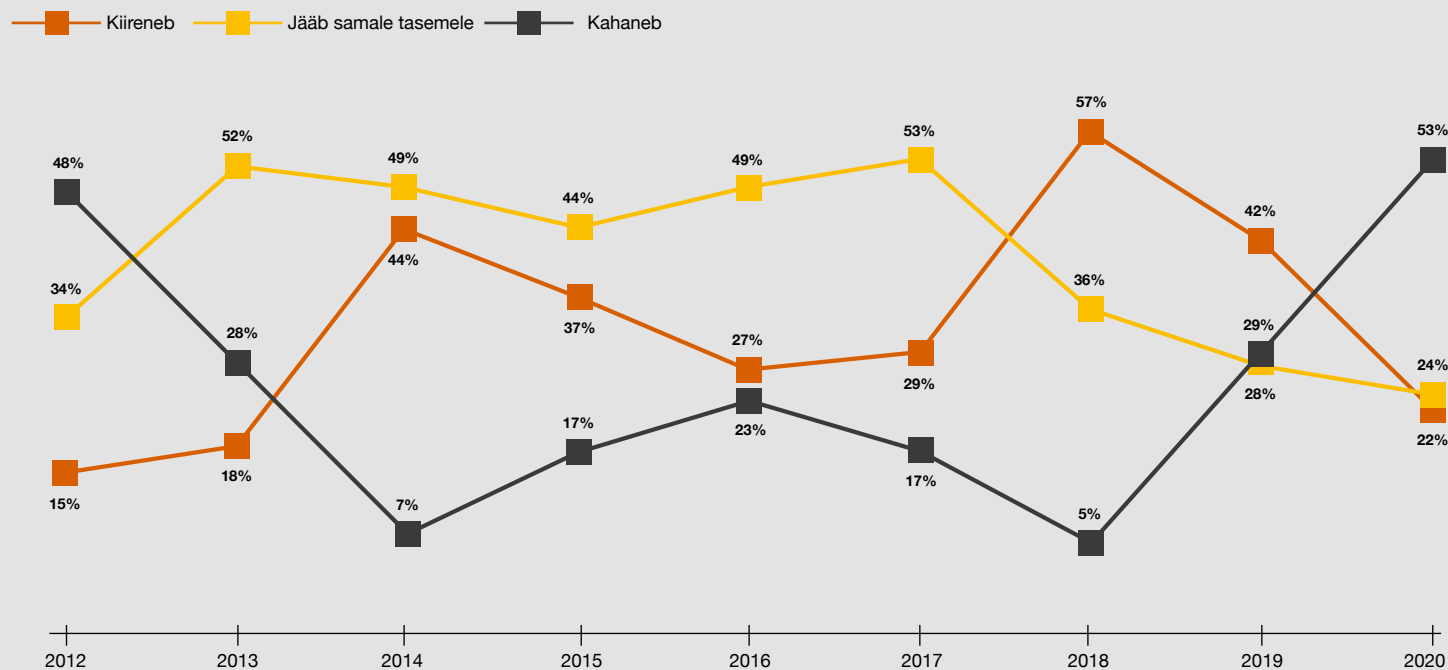
2019 tõi endaga kaasa kerge maailma majanduskasvu aeglustumise, kuid erinevad globaalsed majandusprognnoosid hindavad, et järgmistel aastatel on taas oodata suunamuutust ja majandus hakkab taas liikuma rahulikult tõusuteel^{1,2}. Maailma perspektiivis paistavad Eesti tippjuhid silma teatava entusiasmiga. Kui üleilmse majanduskasvu aeglustumisesse usuvad enam kui pooled (53%) maailma tippjuhtidest, siis meie tippjuhid majanduskasvu aeglustumist nii pessimistlikult ei näe ja vaid 37% osalejatest arvab, et maailma majandus aeglustub. Samuti on Eesti tippjuhid maailma majanduse arengute osas optimistlikumad kui nende Baltikumi ametivennad. Lisaks on tähelepanuväärne, et võrreldes eelmise aastaga on Eesti tippjuhtide kindlustunne maailma majanduse osas kasvanud. 2019. aastal arvasid enam kui pooled (52%) vastanutest, et majanduskasv aeglustub.

Joonis 2:

Usk maailma majanduskasvu. Maailma tippjuhtide hinnangud.

Küsimus

Kas usud, et maailma majanduskasv kiireneb, jääb samaks või kahaneb järgmise 12 kuu jooksul?

Teisalt aga Eesti tippjuhid usuvad globaalsetest tippjuhtidest rohkem stabiilsusesse. Kasvu eeldavad maailma majanduses vastavalt 8% (2019) ja 9% (2020) Eesti tippjuhtidest. Lisaks on tähelepanuväärne ka see, et globaalne hinnang maailma arengutele on teadmatuse ajastule omaselt lõhestunud. Kuigi enam kui pooled maailma tippjuhtidest kardavad 2020. aastal, et käesolev aasta toob majanduskasvu aeglustumise, siis ligi veerand (22%) eeldab, et majanduskasv sootuks kiireneb. Oluline on ka tähele panna, et nende globaalsete tippjuhtide hulk, kes arvavad, et majanduskasv aeglustub, on kiirelt kasvamas ja nende hulk, kes eeldavad kasvu, on viimasel kolmel aastaga langenud aastas keskmiselt ca 15% võrra.

53%

maailma tippjuhtidest usub, et maailmamajanduse kasv kahaneb järgmise 12 kuu jooksul

37%

Eesti tippjuhtidest usub, et maailmamajanduse kasv kahaneb järgmise 12 kuu jooksul

Eestlased paistavad maailma perspektiivis silma optimistlikumate hinnangutega maailma majanduse osas

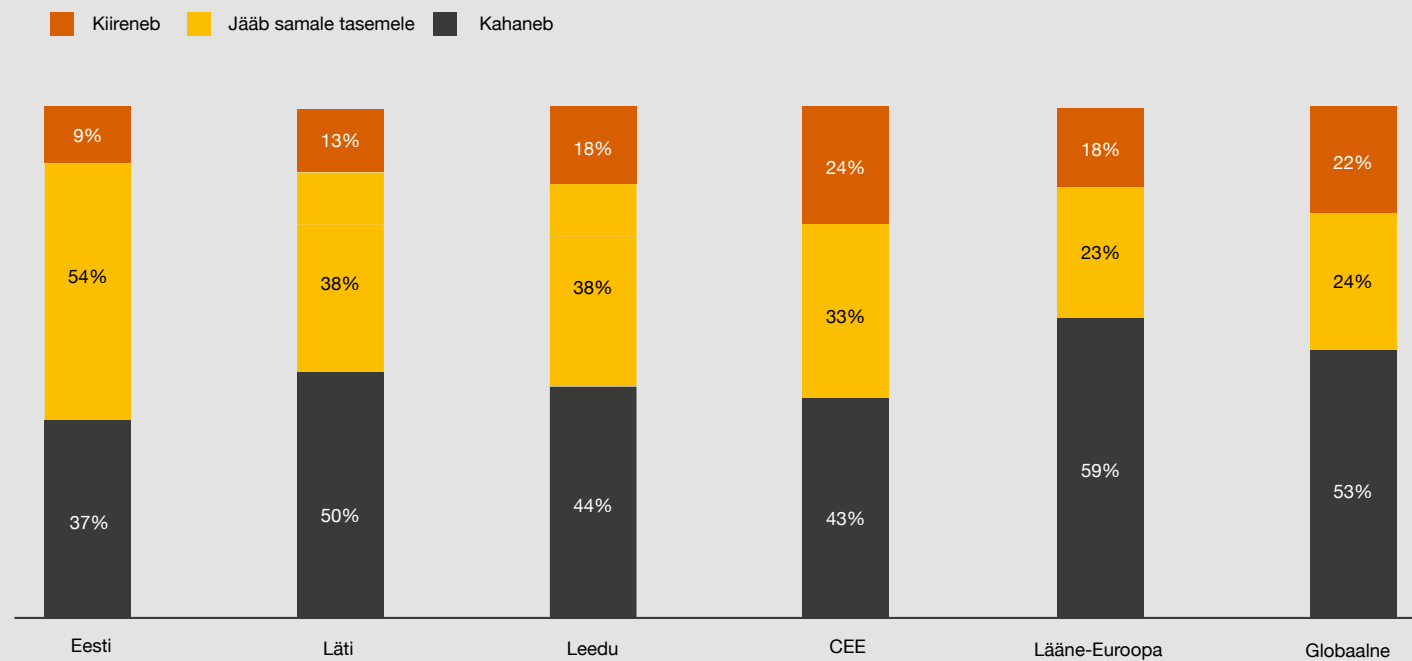
Hinnangud maailma majanduskasvule regiooniti

59%

Lääne-Euroopa tippjuhtidest usub, et maailmamajanduse kasv kahaneb järgmise 12 kuu jooksul

Joonis 3:

Usk maailmamajanduse kasvu. Hinnangud regiooniti.

Küsimus

Kas usud, et maailmamajanduse kasv kiireneb, jääb samaks või kahaneb järgmise 12 kuu jooksul?

Eesti tippjuhid ootavad
Eesti majandusest
suuremaid muutusi kui
maailma majandusest

Eesti majanduskasv oli kõige kiirem aastal 2017, kus aastane SKP kasv oli üle 5%. Viimastel aastatel on majanduskasvu tempo aeglustunud ja Eesti Pank hindab 2019. aasta majanduskasvuks 3,4%. SKP kasv aeglustub tulevikus veelgi ja stabiliseerub siis umbes 2% kasvu juures, kuhu see siis prognoosi kohaselt peaks stabiilseks jääma³.

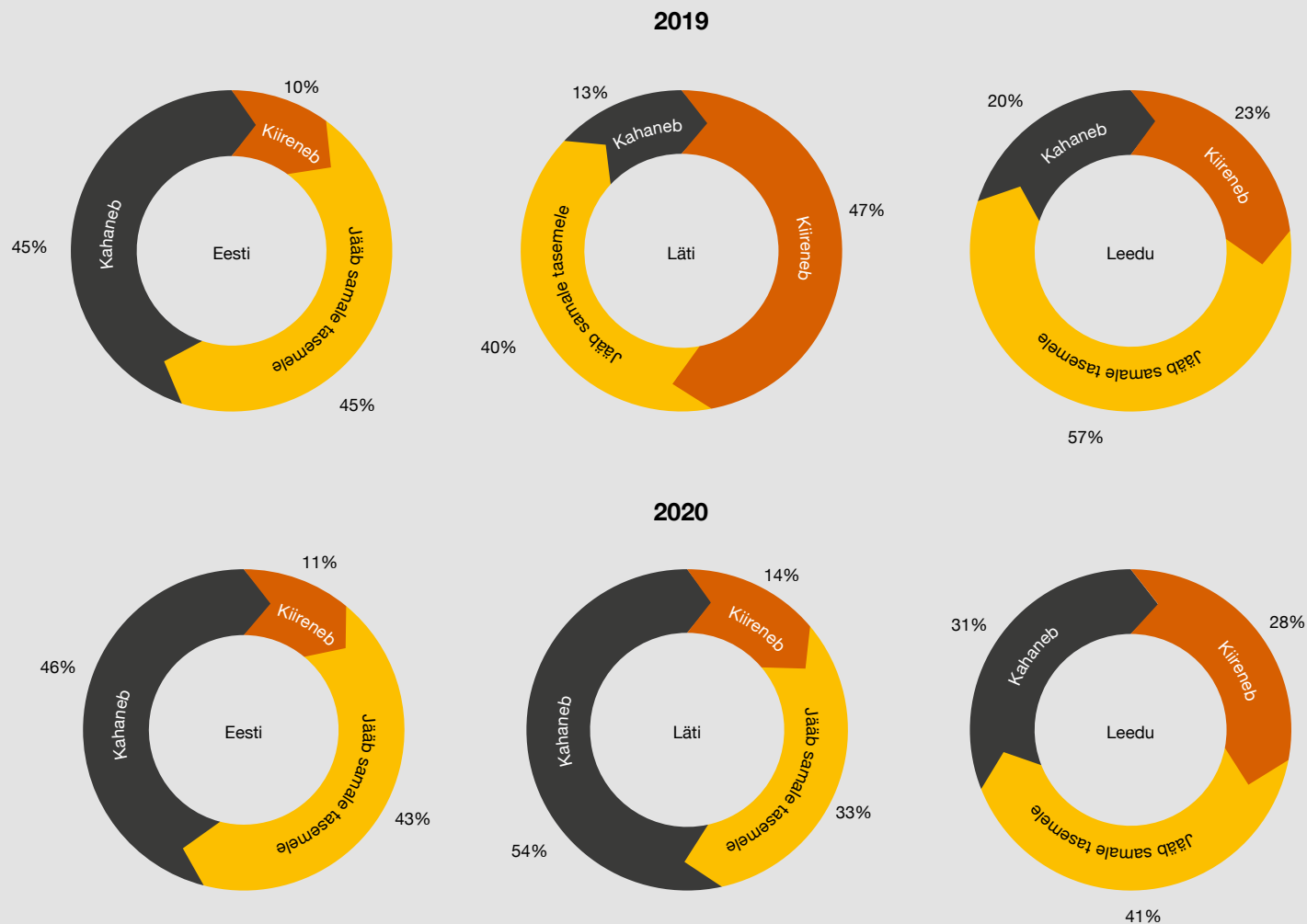
Kuivõrd maailma majanduse perspektiivis näeb enamus Eesti tippjuhte kas olukorra samale tasemele jäämist või kahanemist ja kasvu julgeb prognoosida vaid 9% vastanuist, siis ka Eesti majanduse kasvu kiirenemisele panustaks vaid 11% vastanutest. 46% vastanutest arvavad, et tuleval aastal Eesti majanduskasv pigem kahaneb. Lätil on vastav number lausa 54%. Võrreldes eelmise aastaga on lätlaste pessimism drastiliselt süvenenud (13%-lt 2019. a 54%-ni 2020. a).

Joonis 4:

Hinnangud majanduse arengule. Eesti, Läti ja Leedu tippjuhtide hinnangud.

Küsimus

Kas usud, et Eesti/Läti/Leedu majanduskasv kiireneb, jääb samaks või kahaneb järgmise 12 kuu jooksul?

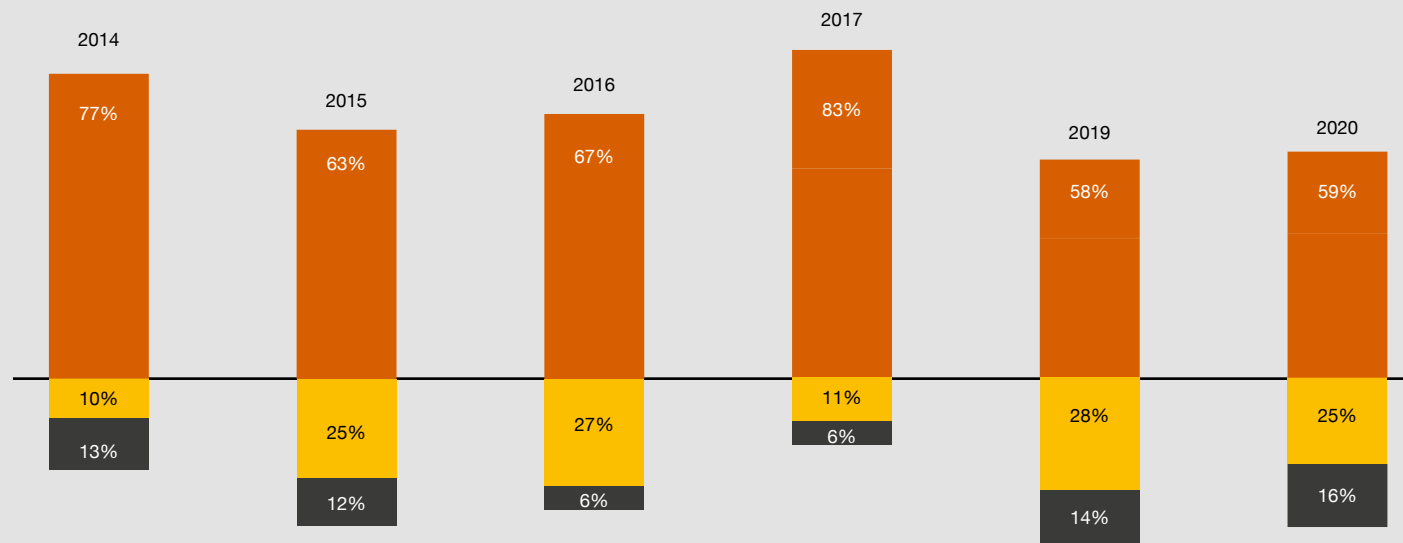
Eesti tippjuhid usuvad oma ettevõtte müügikäibe jätkuvasse kasvu ning on oma kolleegidest mujal riikides palju optimistlikumad.

Suures plaanis on kerge kriisi ootus ja pessimism majandusolukorda pilviseks muutnud juba mõnda aega. Eesti tippjuhtide usk oma ettevõtte käibe kasvu on olnud viimase kolme aasta hinnangute kohaselt olulises languses. 2020. aastat iseloomustab pigem langustrendi peatumine ja kerge usalduse taastumine. Kui 2017. aastal eeldas käibe kasvu 83% vastanutest, 2018. aastal 67%, 2019. aastal 58%, siis tulevaks 12 kuuks eeldab käibe kasvu 59% vastanutest.

Joonis 5:

Usk oma ettevõtte müügikäibe suurenemisse järgmise 12 kuu jooksul. Eesti tippjuhtide hinnangud.

Kasvab Jääb samale tasemele Kahaneb

Küsimus

Kas usud oma ettevõtte käibe kasvu järgmise 12 kuu jooksul jooksul?

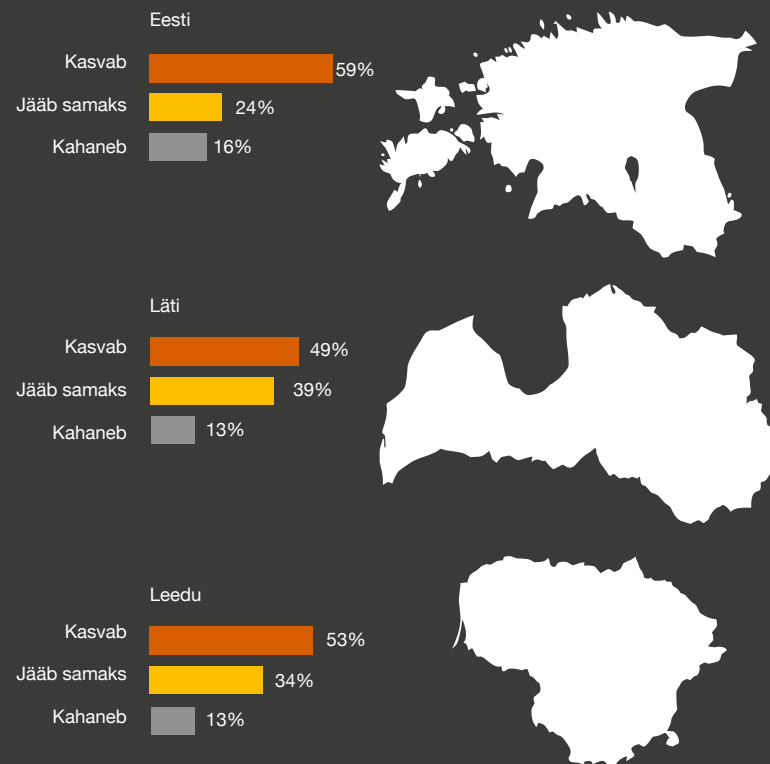
Kuigi Läti tippjuhtide usk on aasta varasemaga oma ettevõtte edusse oluliselt tõusnud (aastaga 40%-lt 49%-le), on Eesti tippjuhid siiski lätlastest oluliselt optimistlikumad. Leedu tippjuhtide hinnangud eelolevale aastale on oma ettevõtte kasvuootuste suhtes langenud (57%-lt 53%-le).

Joonis 6:

Usk oma ettevõtte müügikäibe kasvu järgmise 12 kuu jooksul. Eesti, Läti ja Leedu tippjuhtide hinnangud.

Küsimus

Kas usud oma ettevõtte käibe kasvu järgmise 12 kuu jooksul jooksul?

Eesti tippjuhtide optimism
on küll langenud,
kuid siiski kõrgem kui
globaalsetel juhtidel

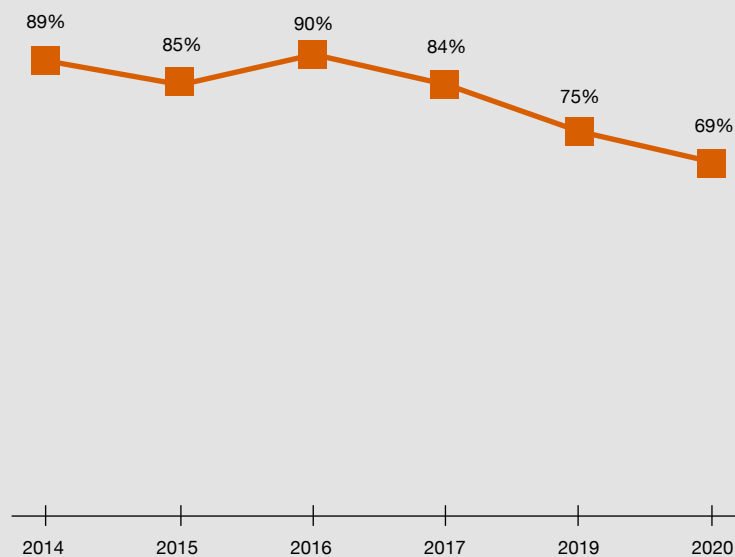
Kolme aasta käibe kasvu hinnates on Eesti tippjuhid lühiajalisest vaatest optimistlikumad, lausa 69% vastanutest usub oma ettevõtte käibe kasvu. Nii kõrge optimism on vastuolus tippjuhtide arvamusega teistest riikidest, kus kasvuootus on tugevas langustrendis. Ainult 1/3 globaalsetest juhtidest usub, et müügi käibe järgmisel kolmel aastal kasvab. Siiski on optimism kasvu väljavaadetele aasta aastalt vähenenud ka Eestis ning on saavutanud oma madalaima taseme viimase dekaadi jooksul.

Joonis 7:

Usk oma ettevõtte müügi käibe kasvu järgmise 3 aasta jooksul. Eesti tippjuhtide hinnangud.

Küsimus

Kas usud oma ettevõtte käibe kasvu järgmise 3 aasta jooksul?

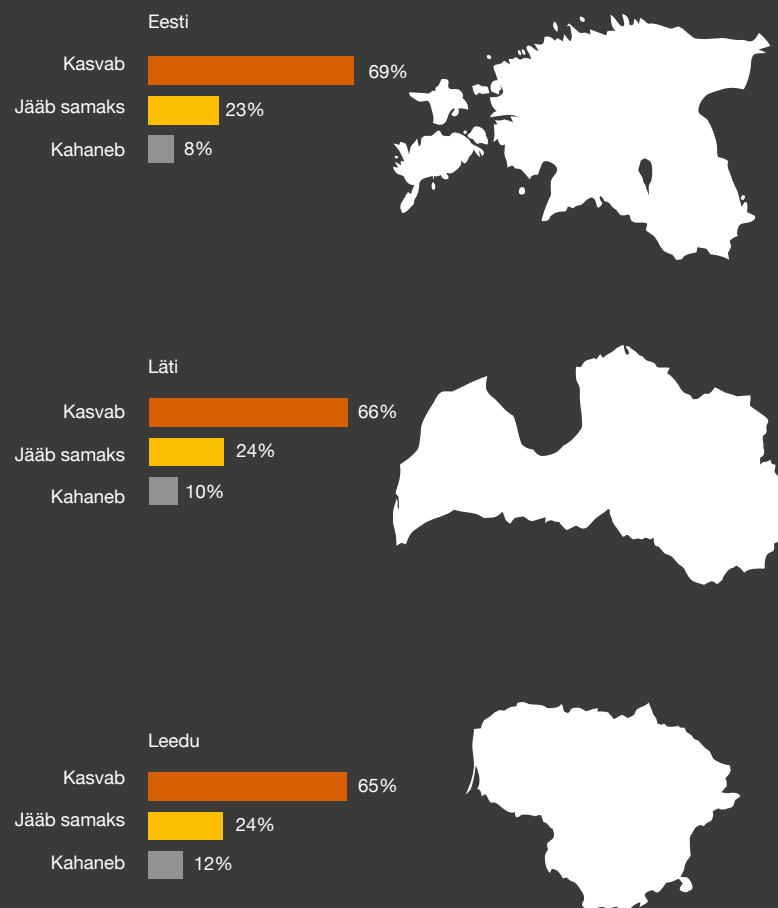
Kuigi Eesti tippjuhtide usk on pikema perspektiivi kasvuootuste suhtes langenud, oleme võrdluses Läti ja Leeduga endiselt veidi optimistlikumad. Kui Leedus on usk oma ettevõtte käibe kasvu jäänud 2019. aastaga samale tasemele, siis lätlastest ametivendade usk pikemasse kasvuperspektiivi on võrreldes 2019. aastaga tõusnud (60%-lt 66%-le).

Joonis 8:

Usk oma ettevõtte müügikäibe kasvu järgmise 3 aasta jooksul. Eesti, Läti ja Leedu tippjuhtide hinnangud.

Küsimus

Kas usud oma ettevõtte käibe kasvu järgmise 3 aasta jooksul?

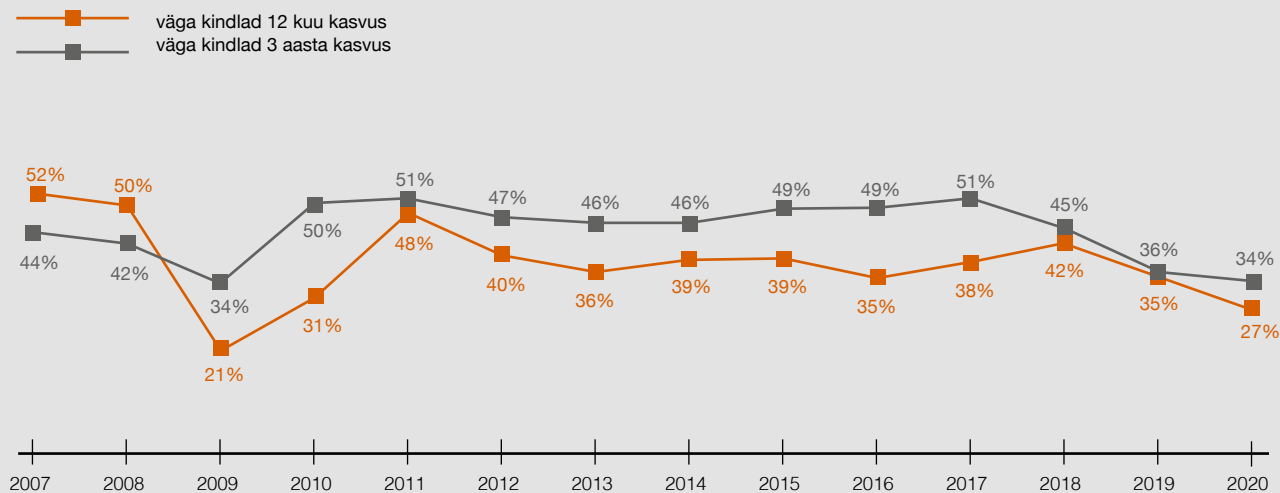
Globaalses vaates on tippjuhtide optimism kindlas languses. Aastaga on oma ettevõtte käibe kasvus veendunud maailma tippjuhtide hulk langenud 8% ning 3-aastases perspektiivis käibe kasvu uskujate osakaal langenud 2%. Vastavad suhtarvud pole alates 2010. aastast olnud nii madalad.

Joonis 9:

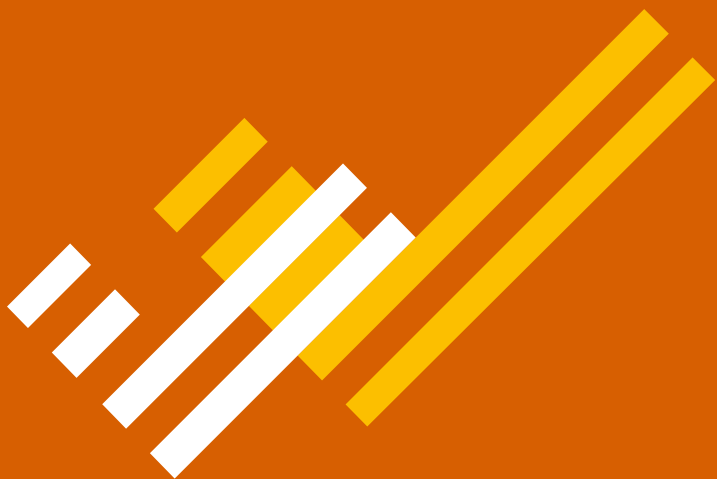
Usk oma ettevõtte müügi käibe kasvu järgmise 12 kuu ja 3 aasta jooksul. Maailma tippjuhtide hinnangud. Toodud vaid "väga kindlad" hinnangud.

Küsimus

Kas usud oma ettevõtte käibe kasvu järgmise 12 kuu ja 3 aasta jooksul?

Riskid – kas uued võimalused või ohud?

Arenguperspektiivid

Peamise kasvuallikana nähakse Eestis ennekõike ettevõtete orgaanilist kasvu, uute toodete ja teenuste loomist, olemasolevate tootmis- või teenindusvõimekuste laiendamist ning uute tehnoloogiate kasutuselevõttu. Kuivõrd arenguvõimalustena nähakse sarnaseid tegureid, siis ettevõtjate osakaalud, kes neid kui potentsiaalseid arenguvõimalusi esile toovad, on aasta jooksul muutunud.

Kõige suuremaks arenguvõimaluseks peavad tippjuhid ettevõtte orgaanilist kasvu. Aastal 2019 tõid seda võimalusena välja 65% vastajatest, 2020. aastal peavad seda oluliseks teguriks 81% vastanutest. Kuna Eesti tippjuhid on oma kasvu lootuse suhtes optimistlikult meelestatud, siis on loogiline ka, et kõige suurema osatähtsusega on orgaaniline areng, mis ei vaja suunamuutusi ja suuri täiendavaid investeeringuid.

Oluliselt järgmiseks teguriks on veidi enam kui poolte (53%) vastanute arvates uute toodete või teenuste väljatöötamine, mille osatähtsus on jäänud üsna sarnaseks, kuid sellegipoolest kasvanud võrreldes eelmise aastaga 6%. Sarnase kasvu on läbi teinud ka olemasolevate teenus- ja tootmisvõimaluste laiendamine, mida toovad samuti välja pooled vastajad. 40% vastanutest toob käibe kasvu tagajana välja ka uue tootmistehnoloogia või teenuste osutamise. Kahekordistunud on uute ühinemiste ja ülevõtmiste osatähtsus käibe kasvu tagajana, mida tõi välja ligi kolmandik vastanutest.

Orgaaniline kasv

2019 65% 2020 81%

Uute toodete või teenuste väljatöötamine

2019 48% 2020 53%

Uus tootmistehnoloogia või teenuste osutamine

2019 40% 2020 40%

Uued ühinemised ja ülevõtmised

2019 15% 2020 31%

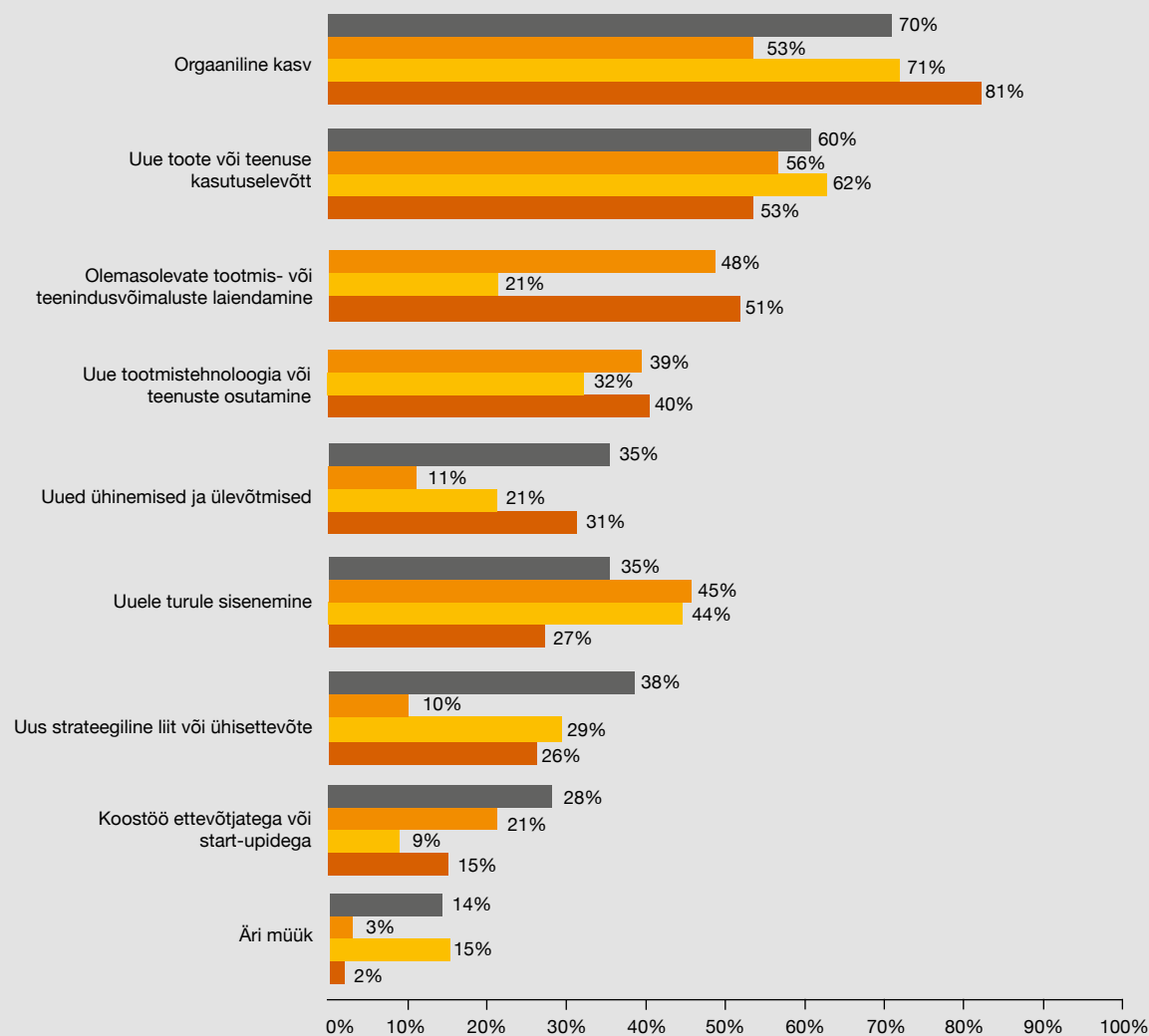
Küsimus

Milliseid tegevusi planeerid järgmise 12 kuu jooksul, et juhtida ettevõtte käibe kasvu?

Joonis 10:

Tegevused, mida tippjuhid on hinnanud oluliseks oma ettevõtte käibe kasvu planeerimisel.

Global Läti Leedu Eesti

Küsimus

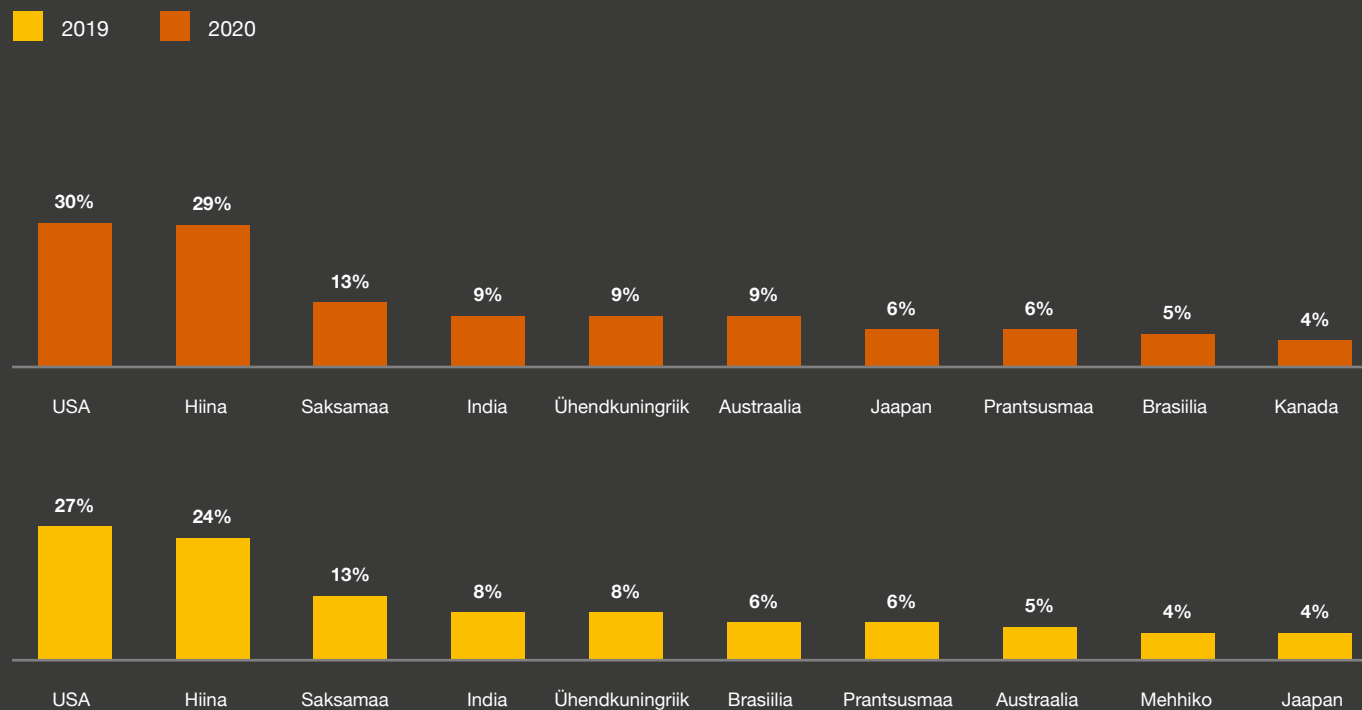
Milliseid järgmisi tegevusi, kui neid on, planeerid järgmise 12 kuu jooksul, et juhtida ettevõtte käibe kasvu?

Kaubandussuhete pingelisus

Globaalsel tasandil tõusid kaubanduskonfliktid neljandaks suurimaks riskiks ja käesoleval aastal on tegu juba teise kõige olulisema murekohaga tippjuhtide laual. Eriti oluliseks peavad seda Aasia- ja Vaikse ookeani regiooni, Põhja-Ameerika ja Lääne-Euroopa tippjuhid. Suurimaks elevandiks portselanipoes on maailma kaubanduse jaoks USA-Hiina kaubanduskonflikt. Pärast globaalse uuringuga alustamist möödunud sügisel, on USA-Hiina suhetes olnud teatavat konflikti stabiliseerumist ja tariifide lõdvendamist⁴. Kuna muutused puudutavad vaid mõningaid valdkondi ja võivad saada ümberpööratud kui suhted peaksid halvenema, Hiina valitsuse või Trumpi andministratsiooni ettearvamatu käitumise tõttu, siis olukorra pinevus säilib.

Joonis 11:

Ettevõtte käibe kasvu seisukohalt kõige olulisemad välisturud. Maailma tippjuhtide hinnangud.

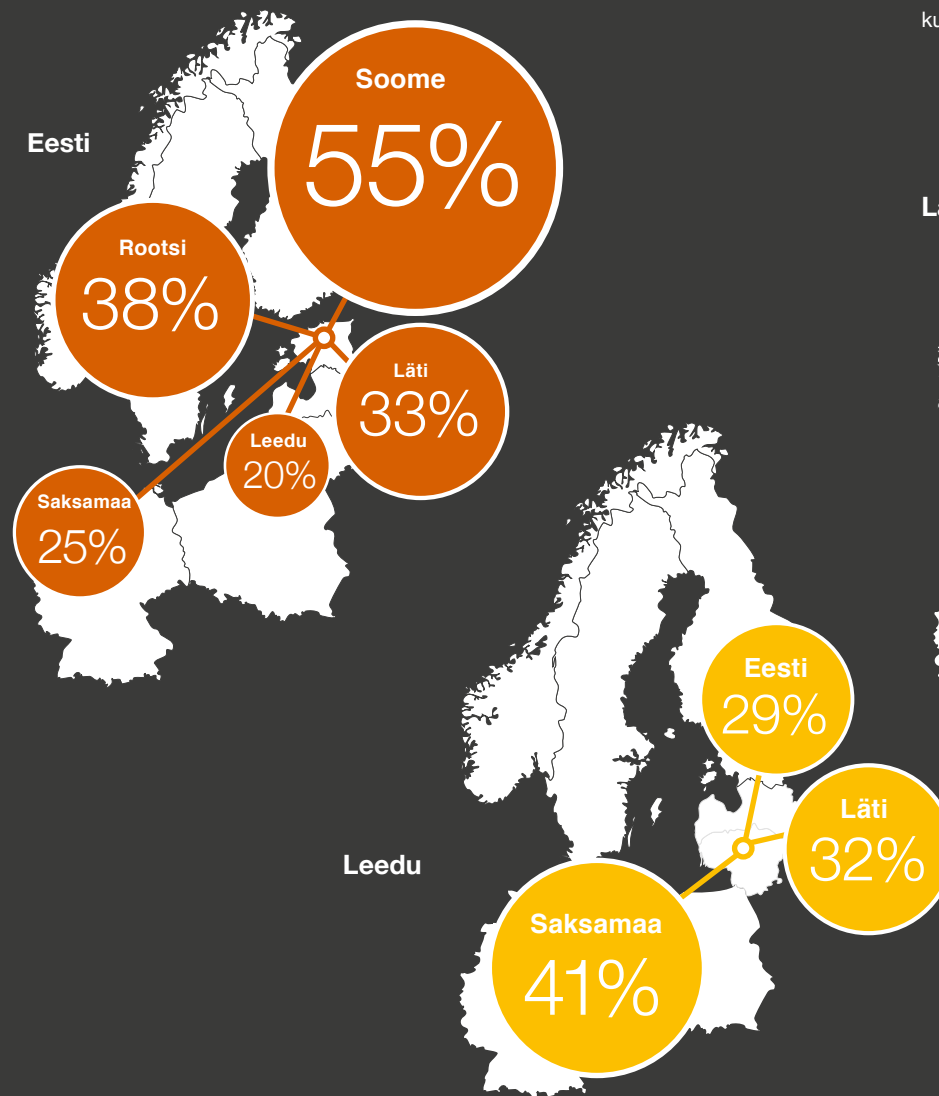
Küsimus

Millised kolm riiki, välja arvatud riik, kus asud, on Sinu arvates kõige olulisemad arvestades ettevõtte üldiseid kasvuperspektiive järgmise 12 kuu jooksul?

Eesti tippjuhtide jaoks on olulised turud jäänud suures plaanis eelmise aastaga võrreldes samaks. Suurenenud on Soome, Rootsi ja Saksamaa osatähtsused. Vähem oluliseks on muutunud Leedu ja Läti turud.

Joonis 12:

Ettevõtte käibe kasvu seisukohalt kõige olulisemad välisurud. Eesti, Läti ja Leedu tippjuhtide hinnangud.

Küsimus

Millised kolm riiki, välja arvatud riik, kus asud, on Sinu arvates kõige olulisemad arvestades ettevõtte üldiseid kasvuperspektiive järgmise 12 kuu jooksul?

Poliitilised ja majanduslikud riskid

Eesti tippjuhtide jaoks on sarnaselt eelmisele aastale olulisemateks ohuteguriteks Eesti majanduskasvu jaoks ülereguleerimine, aga ka suurenevad maksukohustused ja ebakindlus nii konkreetset maksupoliitika kui ka üldise poliitilise tuleviku osas, mida mõjutab murettekitav populismi kasv.

Lätis ja Leedus on ettevõtjate riskitunnetus Eesti tippjuhtide tunnetusest üsna suurel määral erinev. Läti tippjuhtide jaoks on kõige olulisemateks ohuteguriteks kasvav maksukoormus, poliitiline ebakindlus, seadusandlik ülereguleerimine, geopoliitiline ebakindlus, ebakindel majanduskasv. Leedu tippjuhtidele valmistavad kõige enam peavalu aga küsimused, mis puudutavad kasvavat maksukoormust, ebakindlust maksupoliitika osas, majanduskasvu ebakindlust, euroala tulevikku ning seadusandlikku ülereguleerimist.

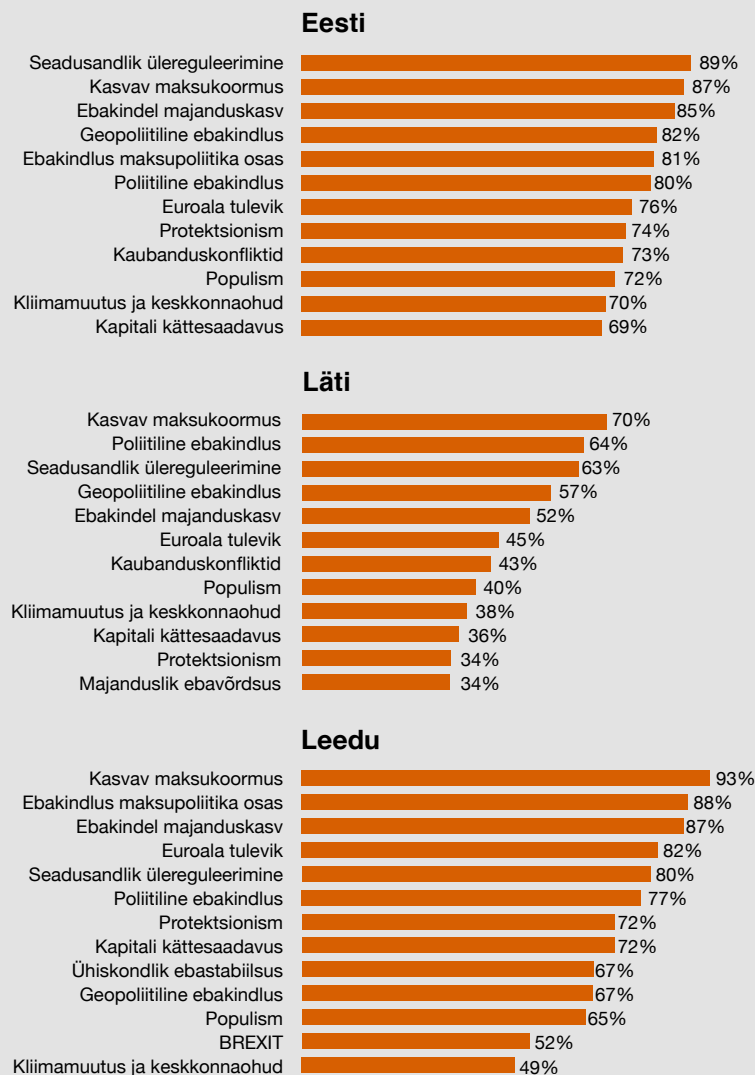
Huvitav on nentida, et oma ettevõtte kasvuootuste suhtes ei hinda Eesti tippjuht tööjõupuudust väga kõrge majandusliku riskina (vaid 57%), samal ajal kui aasta varem oli see risk nimetatud lausa 71% juhtudest. Kuid samaaegselt hindavad nad, et kvalifitseeritud töötajate leidmine on keeruline ja kollektiivi suurendamist lühikeses perspektiivis plaanis ei ole. Eelduslikult tähendab see, et loomulik kasv ja laienemine, mida tippjuhid järgmiste aastate jooksu ootavad, saab tulla peamiselt efektiivsuse suurendamise arvelt.

Joonis 13:

Poliitilised ja majanduslikud riskid oma ettevõtte kasvuootuste suhtes (võrdluses toodud 'suhteliselt oluline' ja 'väga oluline' risk). Eesti, Läti ja Leedu tippjuhtide hinnangud.

Küsimus

Kui oluliseks pead järgnevaid poliitilisi ja majanduslikke riske oma ettevõtte kasvuootuste suhtes?

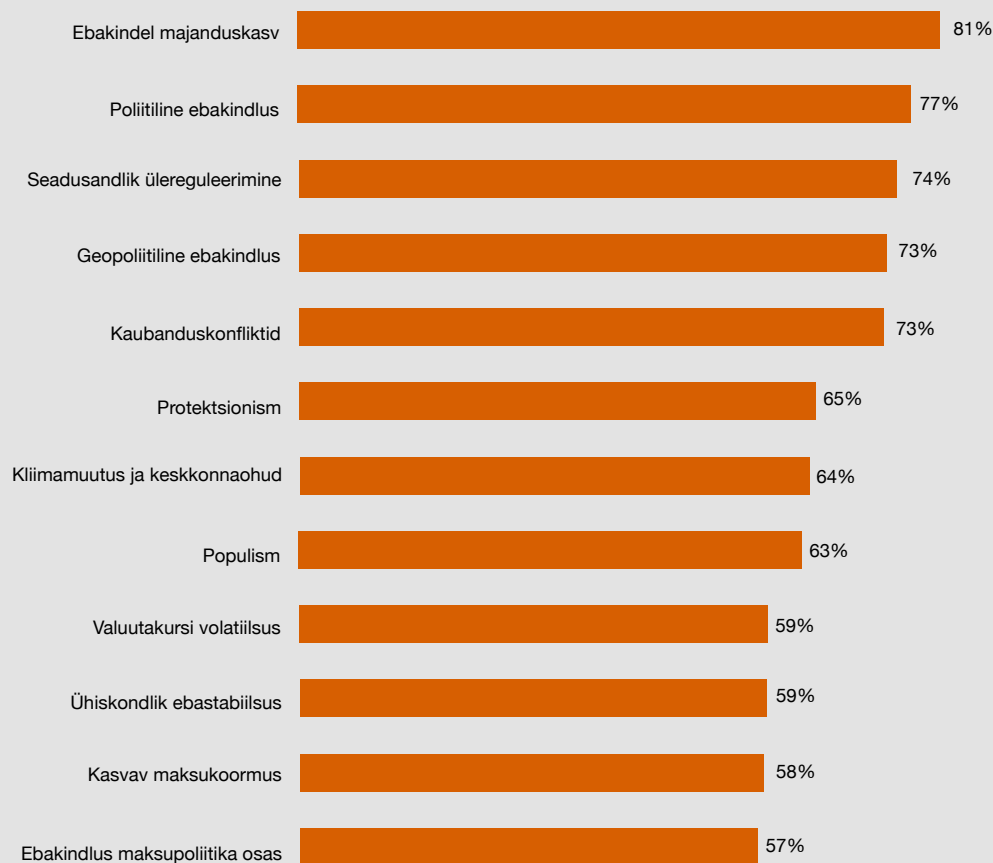
Üleilmsed tippjuhid peavad olulisemateks ohtudeks ebakindlat majanduskasvu, poliitilist ebakindlust ja seadusandlikku ülereguleerimist. Enam kui 70% globaalsete tippjuhtide arvates on ohtudeks ka kaubanduskonfliktid ja geopolitiiline ebakindlus.

Joonis 14:

Poliitilised ja majanduslikud riskid oma ettevõtte kasvuootuste suhtes (võrdluses toodud 'suhteliselt oluline' ja 'väga oluline' risk). Maailma tippjuhtide hinnangud.

Küsimus

Kui oluliseks pead järgnevaid poliitilisi ja majanduslikke riske oma ettevõtte kasvuootuste suhtes?

Suur fookus kliimamuutustel

1950-ndatel aastatel arvasid teadlased, et enamus inimtekkelisest süsihappegaasist imendus ookeanidesse ja seetõttu atmosfääri süsihappegaasi kogus peaks jääma konstantseks.⁵ Täna on üldine konsensus teadlaste vahel aga see, et inimtegevus, koosmõjus paljude looduslike nähtustega põhjustavad kliimamuutusi.⁶ Valitsustevaheline Kliimamuutuste Paneel (IPCC) hindab, et Maa keskmine temperatuur on täna kraadi võrra kõrgem kui enne tootmisühiskonna ajastu algust ja iga 10 aasta kohta kasvab see temperatuur veelgi 0,2 kraadi võrra.⁷ Selle tulemusena puutume üha sagedamini kokku ekstreemsete ilmastikuoludega, ebaühtlaste vihma- ja põuaperioodidega, maailmamere pindala kasvab ning kõige selle tulemusena kahjustuvad elukeskkonnad ja ökosüsteemid.

2015. aastal Pariisis sõlmitud kliimakokkuleppega lubasid maailma riigipead hoida temperatuuri kasvu alla 2 kraadi võrreldes pre-industriaalse ühiskonnaga. Selle eesmärgi suunas liikumine on olnud tagasihoidlik. Maailma majandus on muutunud veidi energiakasutuses efektiivsemaks, ja üha enam saavad tähelepanu

ka dekarboniseerivad tehnoloogiad, mis aitaksid atmosfääri süsihappegaasi sisaldust vähendada. PwC poolt läbi viidud uuringu kohaselt on muutuste tempo näiliselt pidurdunud.⁸

Nii Eesti mastaabis kui ka globaalsel tasandil on oluliste ohtude ja riskidena välja toodud kliimamuutused. Kliimamuutuste olulisus Eesti tippjuhtide jaoks on ka viimaste aastate jooksul teinud läbi olulise kasvu. Aastal 2019 pidas seda mingil määral oluliseks või väga oluliseks vaid 45% tippjuhtidest, 2020. aastal aga toovad seda olulisena välja juba 70% vastajatest.

Kliimamuutuste olulisust globaalsel riskimaastikul hindab kõrgelt ka Maailma Majandusfoorumi iga-aastane riskiraport. Raporti kohaselt on kliimaga seotud riskid need, mille realiseerumise tõenäosus on kõige kõrgem. Lisaks on ka kolm kõige suurema mõjuga riski tingitud kliimamuutustest.⁹ Keskkonda puudutavad riskid, mille olulisus on kõige suurem, on loodusliku mitmekesisuse kadumine, kliimamuutuste vähendamise läbikukkumine, ekstreemsed ilmastikunähtused, inimtekkelised keskkonnakatastroofid ja looduskatastroofid.

70%

Eesti tippjuhtidest peab kliimamuutusi suhteliselt oluliseks või väga oluliseks riskiks

Tähelepanuväärne on ka “väga olulise” hinnangu saanud riskide võrdlus 2019 ja 2020 aasta tippjuhtide hinnangutes. Ainus poliitiline ja majanduslik risk, mida tippjuhid hindavad nendele aastate lõikes samamoodi, on valuutakursi volatiilsus. Kõigi teiste riskitegurite juures on olnud muutusi selle osas kui paljud tippjuhid peavad antud riski väga oluliseks.

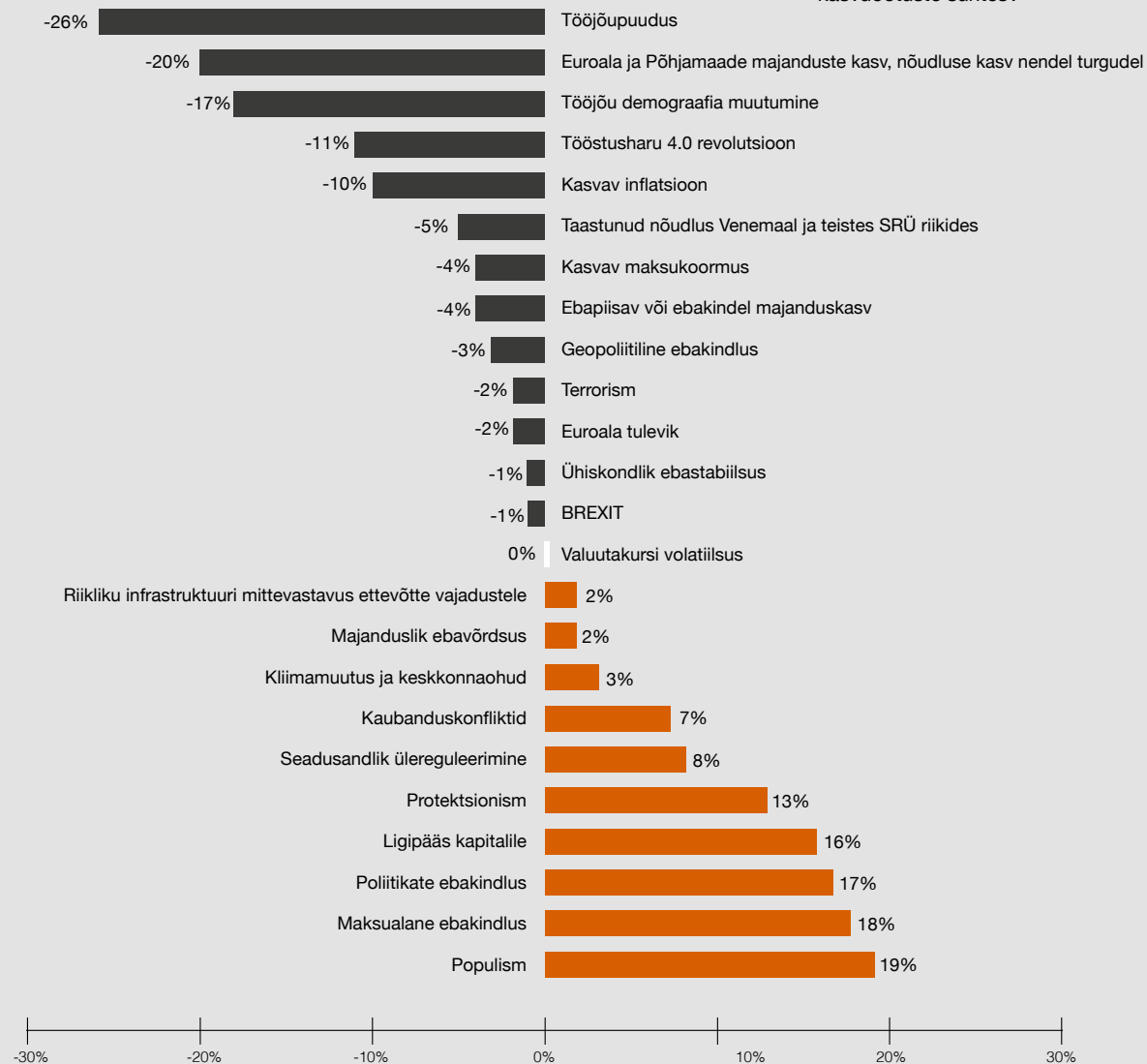
Kõige suurema kasvu on läbi teinud populism, mida võrreldes 2019. aastaga toob väga olulise riskina välja pea viiendiku võrra suurem grupp tippjuhte. Sarnasesse suurusjärku jäävad ka maksualane ja poliitiline ebakindlus. Võttes arvesse Eesti viimase aasta poliitilisi arenguid ja seda, et tänases valitsuskoalitsioonis on mitu võrdlemisi populistlikku parteid ning mitmel korral on olnud oht koalitsiooni lagunemiseks, siis tippjuhtide poliitiline riskitunnetus on ilmselt põhjendatud. Ka ebakindlus maksude osas on põhjendatud, sest käesolev aasta toob endaga kaasa mitmeid maksumuudatusi.¹⁰ Kõige suurema languse on tippjuhtide jaoks läbi teinud tööjõupuudus. Seda peab aastal 2020 väga oluliseks riskiks 26% vähem tippjuhte kui eelneval aastal. Lisaks toob viiendiku võrra vähem tippjuhte välja ka Euroala ja Põhjamaade majanduse ja turu nõudluse kasvu. 17% vähem tippjuhte toob väga olulise riskina välja tööjõu demograafia muutust.

Joonis 15:

2019. ja 2020. aasta oluliste poliitiliste ja majanduslike riskide võrdlus. Eesti tippjuhtide hinnangud.

Küsimus

Kui oluliseks pead järgneva poliitilisi ja majanduslike riske oma ettevõtte kasvuootuste suhtes?

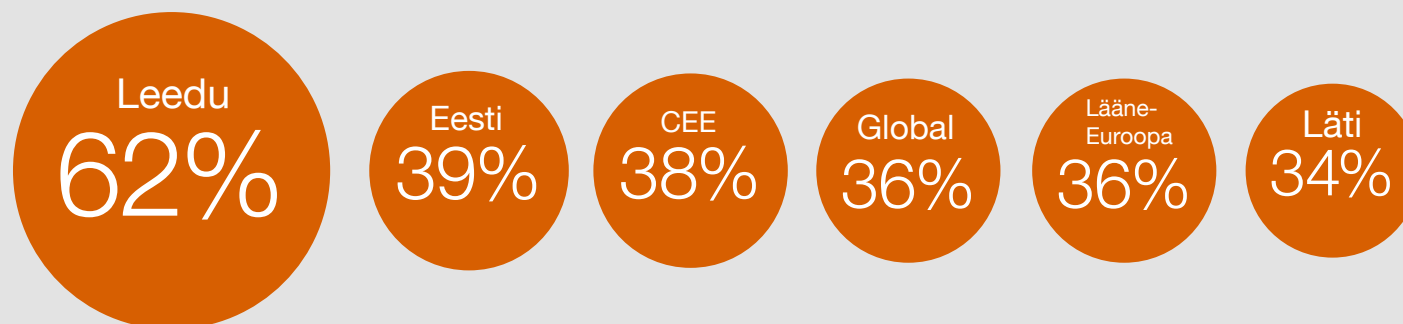
Seadusandliku ülereguleerimise osas on Eesti ja Läti tippjuhtide tunnetus selle osas, kas tegu on väga olulise riskiga üsnagi sarnane nii globaalse tasandi tippjuhtidele kui ka meile regionaalselt lähedal paiknevatele regioonidele - Kesk- ja Ida-Euroopa ja Lääne-Euroopa. Siinkohal paistab Leedu silma võrdlemisi üllatavalt, sest nende tippjuhtidest peab ülereguleerimist väga oluliseks riskiks 62% vastanutest, mida on ligi 2 korda rohkem kui naaberriikides ja regioonis.

Ebakindel majanduskasv on väga oluline risk 34% globaalsete tippjuhtide arvates. Eestlaste teatav optimism maailma majanduse stabiilsena püsimises näitab, miks Eesti tippjuhtide hulk, kes seda väga oluliseks riskiks peavad, on kolm korda madalam. 10% vastanutest on toonud selle riski välja kui väga olulise. Siiski ei tasu sellest olla eksitatud, sest vaadates kogu spektrit, siis vähemalt mingil määral oluliseks peab majanduskasvu ebastabiilsust 85% Eesti tippjuhtidest.

Joonis 16:

Oluliseimad poliitilised ja majanduslikud riskid kogu maailmas (võrdluses toodud vaid 'väga oluline' risk).

Seadusandlik ülereguleerimine kui poliitiline ja majanduslik risk

Ebakindel majanduskasv kui poliitiline ja majanduslik risk

Küsimus

Kui oluliseks pead järgnevaid poliitilisi ja majanduslikke riske oma ettevõtte kasvuootuste suhtes?

Äririskid

Lisaks poliitilis-majanduslikele riskidele uurisime tippjuhtidelt ka, millised on olulisimad äririskid, mis nende ettevõtete kasvuootusi pärssida võivad. Enamus riskide puhul on ettevõtjate tunnetus viimase kahe aasta jooksul mõnevõrra muutunud. Ainus muutuja, mille olulisus (tippjuhid peavad kas oluliseks või väga oluliseks) on jäänud muutumatuks, on katkestused ettevõtte tarneahelas. Kõige suurem muutus on tippjuhtide hinnangutes toimunud energia ja toorainehinna kõikumise riskihinnangus. Tippjuhtide arv, kes peavad seda oluliseks või väga oluliseks riskiks, on 2020. aastal langenud 21% võrreldes 2019. aasta sama näitajaga.

93%

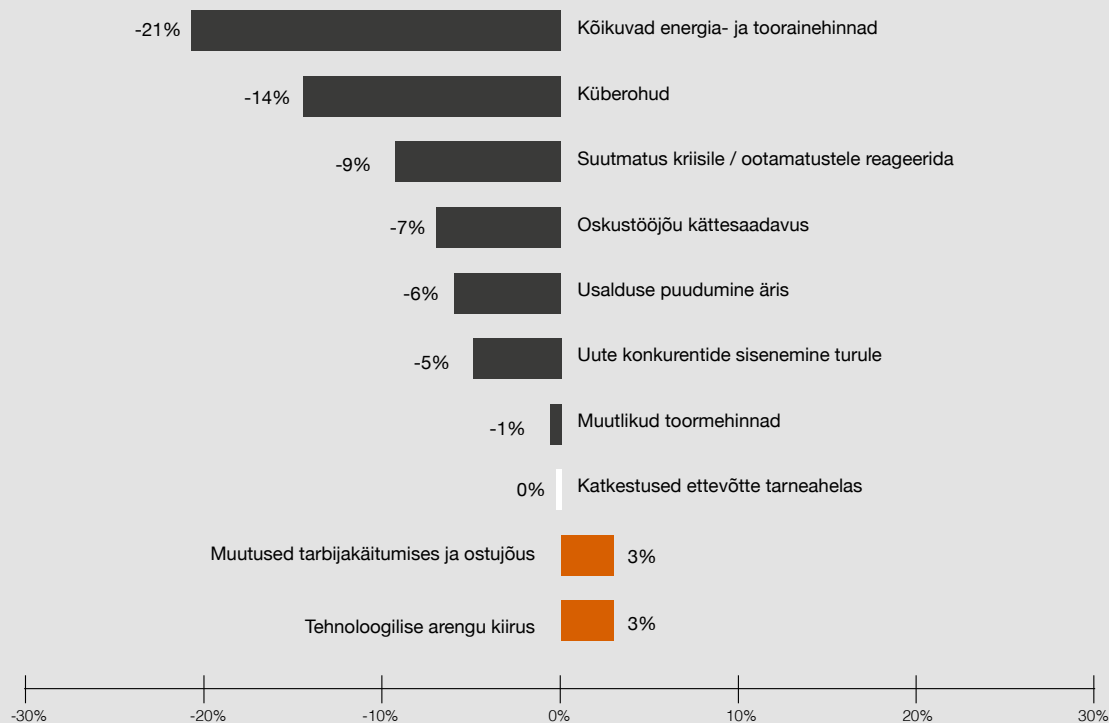
Eesti tippjuhtidest peab suurimaks äririskiks oskustööjõu kättesaadavust

Joonis 17:

2019. ja 2020. aasta oluliste äririskide võrdlus. Eesti tippjuhtide hinnangud.

Küsimus

Kui oluliseks pead järgnevaid äriske oma ettevõtte kasvuootuste suhtes?

Eesti tippjuhtide jaoks on kas suhteliselt oluliste või väga oluliste riskidena kõige sagedamini välja toonud oskustööjõu kättesaadavust (93%), muutuseid tarbijakäitumises ja ostujõus (81%), ootamatustele reageerimist (80%). See, et oskustööjõu kättesaadavust peavad tippjuhid kõige olulisemaks äririskiks, on mõnevõrra üllatav, sest kuigi see on ka 5 suurima majandusliku riski hulgas, on see risk viimase aasta jooksul tippjuhtide hinnangutes langenud.

Ka Lätis ja Leedus on oskustööjõu kättesaadavus kõige olulisemaks äririskiks. Teise olulise riskina toovad Läti ja Leedu tippjuhid välja suutmatust kriisidele ja muudele ootamatustele reageerida. Erinevalt Eestist on Läti ja Leedu tippjuhtide hinnangul kolmas kõige olulisem äririsk töötajate heaolu langus.

Baltikumi tippjuhid peavad kõige olulisemaks äririskiks oskustööjõu kättesaadavust.

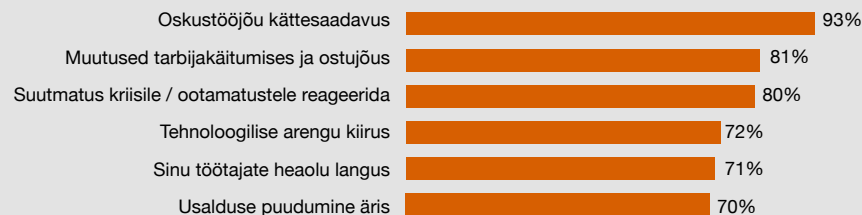
Joonis 18:

Äririskid oma ettevõtte kasvuootuste suhtes (võrdluses toodud 'suhteliselt oluline' ja 'väga oluline' risk). Eesti, Läti ja Leedu tippjuhtide hinnangud.

Küsimus

Kui oluliseks pead järgnevaid äriske oma ettevõtte kasvuootuste suhtes?

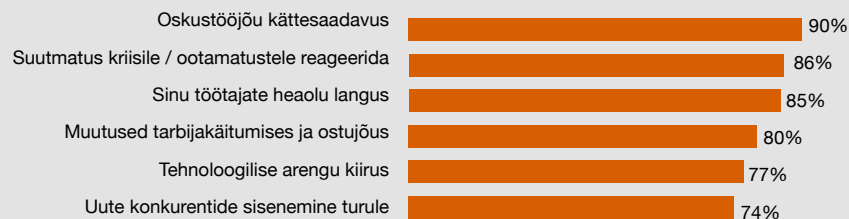
Eesti

Läti

Leedu

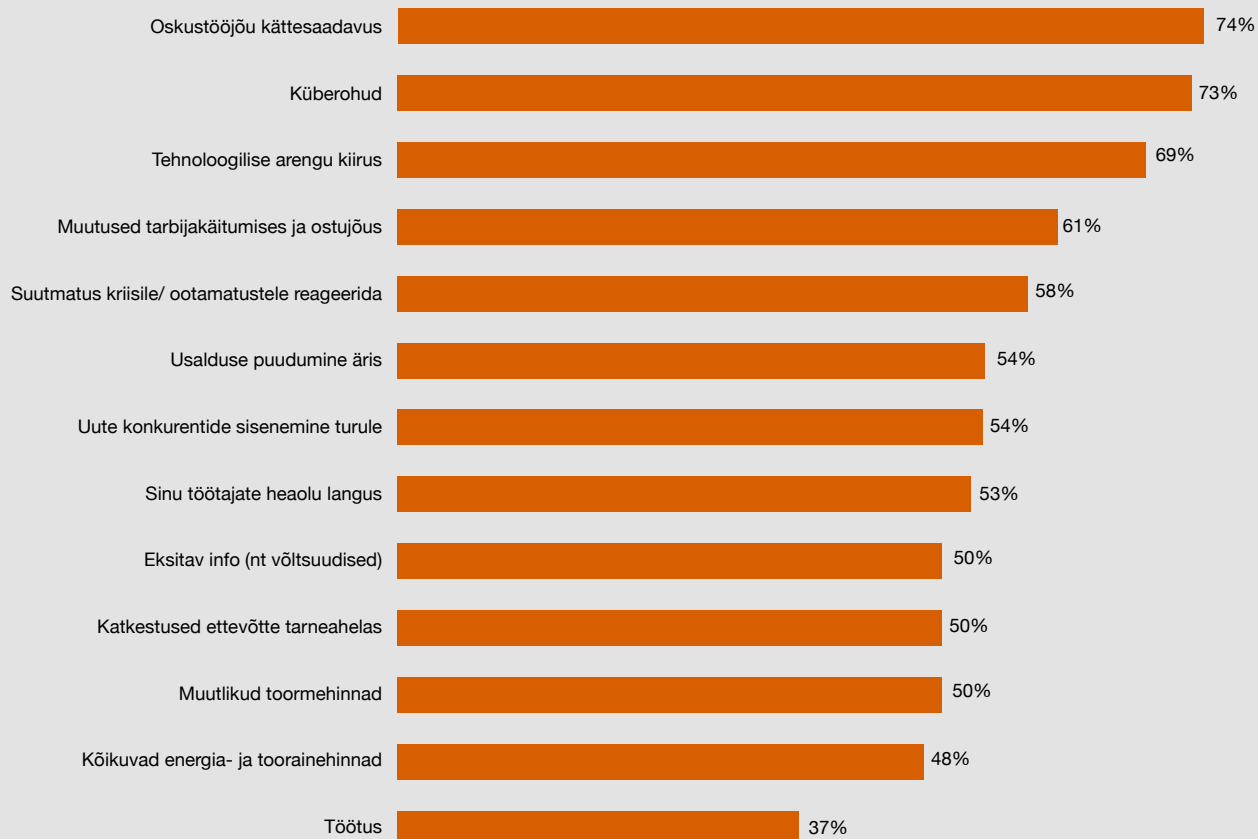
Sarnaselt Baltikumi tippjuhtidele peavad globaalsed juhid samuti kõige olulisemaks äririskiks oskustööjõu kättesaadavust. Järgnevad globaalsed äririskid ei ole aga Balti riikides veel väga relevantseks muutunud. Globaalsed tippjuhid toovad äririskina teiseks kõige rohkem välja ohtusid, mis saavad alguse kübersfäärist. Baltikumi tippjuhtide hinnangul ei jõua küberohud isegi mitte 6 kõige suurema hulka. Kolmas suur ohutegur, mida rõhutavad globaalsed tippjuhid, on tehnoloogilise arengu kiirus. Järgmine peatükk, mis keskendub digitaalsetele ja tehnoloogilistele arengutel leiab, et Eesti ja Baltikumi tippjuhtide arvates on see valdkond veel pigem lapsekingades, mistõttu on ka loogiline, et see ohutegur ei ole pole muutunud veel väga prevalentseks.

73%

globaalseid tippjuhte toob küberohud välja olulise või väga olulise riskina

Joonis 19:

Äririskid oma ettevõtte kasvuootuste suhtes (võrdluses toodud 'suhteliselt oluline' ja 'väga oluline' risk). Maailma tippjuhtide hinnangud.

Küsimus

Kui oluliseks pead järgnevaid ärisriske oma ettevõtte kasvuootuste suhtes?

Rahulolu ja ootused valitsusele

2019. aastal olid Eesti tippjuhid valitsuse tegevuse osas väga rahulolematult meelestatud. Enamus kategooriates olid tippjuhtidest vähem kui 10% rahul seniste tegevustega. Ainus valdkond, mille tegevusega oli rahul enamus tippjuhte, oli looduskeskonna kaitse (rahulolevaid 60%). Aasta 2020 on toonud enamuses valdkondades mõningase rahulolu kasvu.

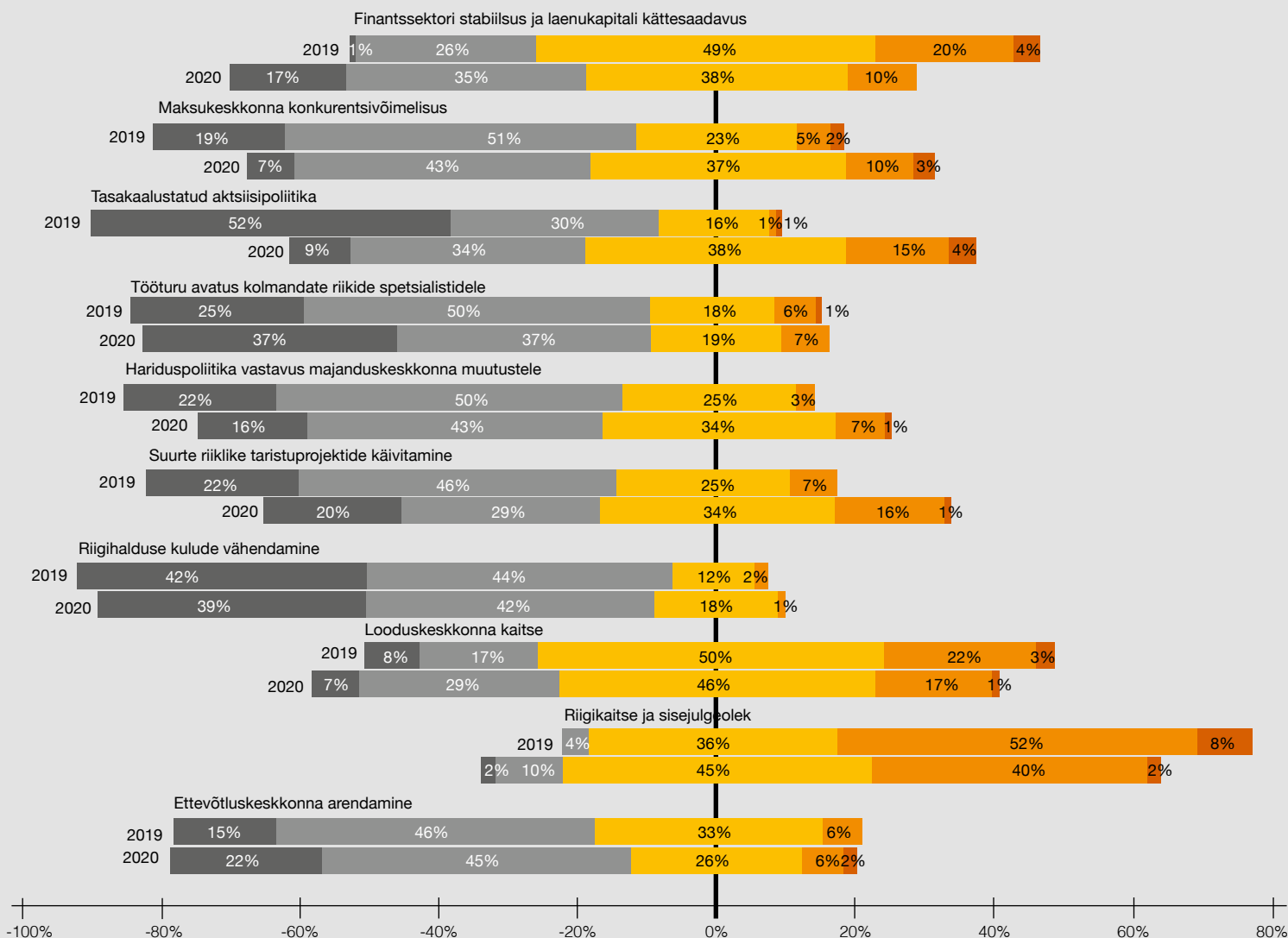
Joonis 20:

Kui tõhusalt on Eesti valitsus loetletud eesmärkide saavutamisele hakkama saanud?
Eesti tippjuhtide hinnangud.

Küsimus

Kuidas hindad Eesti praeguse valitsuse hakkama
saamist järgmiste eesmärkide saavutamisel?

■ Täiesti ebatõhusalt ■ Pigem ebatõhusalt ■ Enam-vähem ■ Pigem tõhusalt ■ Väga tõhusalt

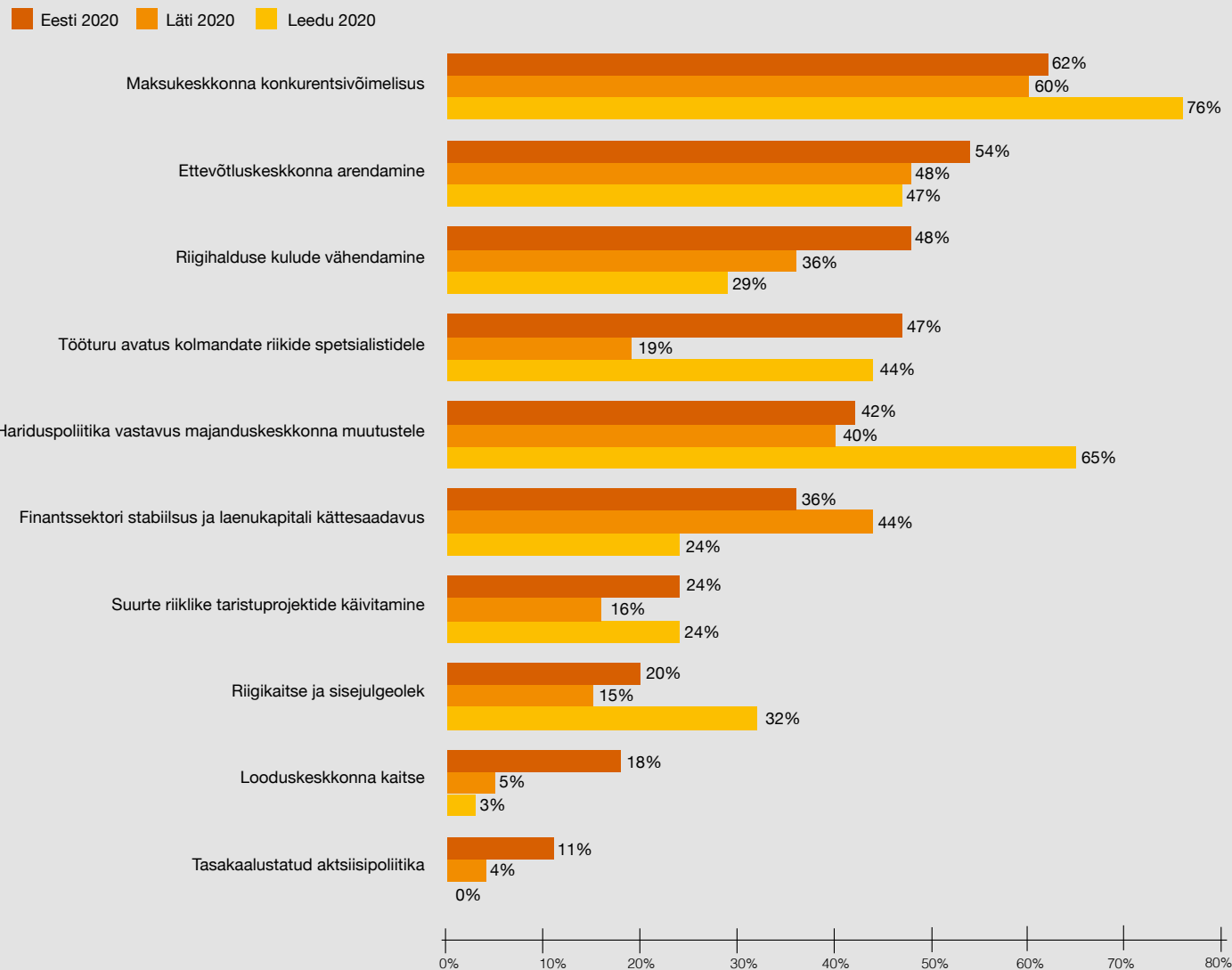
Ei ole ühtegi valitsuse tegevus-
valdkonda, millega oleks rahul enam
kui pooled Eesti tippjuhid

Eesti tippjuhid peavad kõige prioriteetsemateks valdkondadeks, millega valitsus tegelema peaks, maksukeskkonna konkurentsivõime tagamist, ettevõtluskeskkonna arendamist ja riigihalduskulude vähendamist. Lätis on esimesed kaks prioriteeti samad mis Eestis, kuid kolmanda prioriteetse valdkonnana toovad tippjuhid välja hoopis finantssektori stabiilsuse ja laenukapitali kättesaadavuse. Leedu tippjuhtide poolt valitsusele seatud prioriteetid erinevad ka mõnevõrra Eestist ja Lätist. Kõige prioriteetsem on jätkuvalt maksukeskkonna konkurentsivõimelisus, kuid sellele järgneb hoopis hariduspoliitikat puudutav temaatika. Leedu jaoks kolmanda prioriteetsusega on ettevõtluskeskkonna arendamine.

Eesti valitsus peaks prioriseerima maksukeskkonna konkurentsivõimelisust

Joonis 21:

Eesti, Läti ja Leedu tippjuhtide ootused oma riigi valitsusele.

Küsimus

Milliseid alljärgnevatest teemadest peaks Eesti valitsus käsitlema kõige prioriteetsematena?

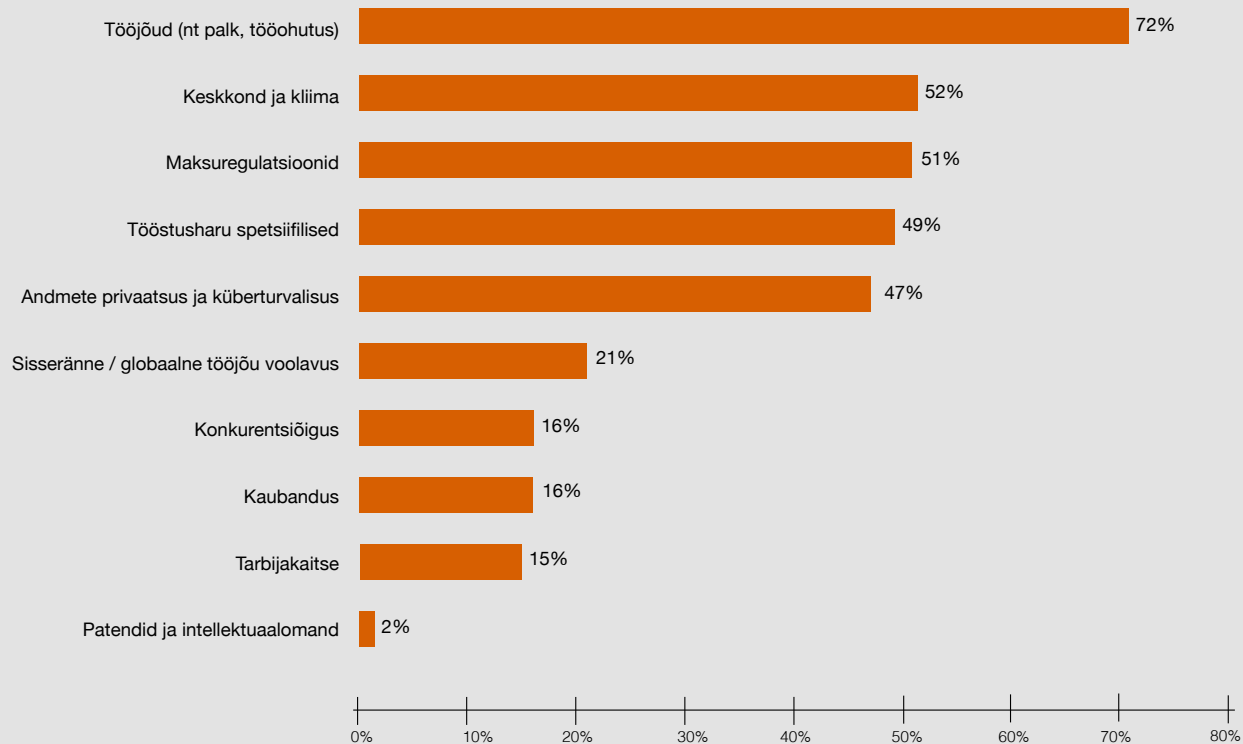
Kuivõrd ülereguleerimine on tippjuhtide jaoks kõige suuremaks poliitiliseks ja majanduslikuks riskiks, uurisime, milliste regulatsiooni valdkondade osas nad tunnevad kõige suuremat ebakindlust. 72% tippjuhtidest toob välja murekohana tööjõudu (sh palka ja ohutust) puudutavad regulatsioonid. Teine kõige muret valmistavam regulatsioonivaldkond puudutab keskkonda ja kliimat, mida toovad esile enam kui pooled (52%) vastanutest. 51% jaoks tekitavad ebakindlust ka maksuregulatsioone puudutavad regulatsioonid. Veidi alla poolte vastanutest toovad veel esile oma tööstusharu puudutavaid regulatsioone ja andmete privaatsust ja küberturvalisust puudutavaid teemasid.

72%

Eesti tippjuhte on mures tööjõuregulatsioonide pärast

Joonis 22:

Regulatsioonivaldkonnad, mis panevad Eesti ettevõtjaid muretsema. Eesti tippjuhtide hinnangud.

Küsimus

Milliste regulatsioonivaldkondade pärast tunned kõige suuremat muret?

Neljas tööstusrevolutsioon?

Tehnoloogilised uuendused

Iga ajaloos toimunud tehnoloogiline revolutsioon on ümber kujundanud töö olemust ja seeläbi mõjutanud jõuliselt ka ühiskonna korraldust ning sotsiaalset struktuuri. Esimese tööstusrevolutsiooni tõi endaga kaasa aurumootori leiutamine. Teine revolutsioon pani aluse masstootmisele. Kolmas revolutsiooniline areng sai alguse arvuti leiutamisest ja arengut kiirendas veelgi interneti levik ning muutumine laiatarbekaubaks.

Tööstusarengud, mis loovad võimalusi suurete andmetega (*big data*) tegelemiseks – tehisintellekt (AI), robotika, asjade internet (*Internet of things* (IoT)) – ühendavad digitaalse ja füüsilise maailma.

26%

Eesti ettevõtetest plaanib tööprotsessi robotiseerimisega alustada järgmise 3 aasta jooksul

27%

Eesti ettevõtjatest on robotiseerimist juba oma töötajatele tutvustanud

Robotiseerimise kasutuselevõtt

Palusime tippjuhtidel hinnata oma plaane robotika kasutuselevõtuks. Olulisi muutusi viimase kahe aasta jooksul ilmnenud ei ole. 2020 ja 2019 aasta võrdluses on langenud (valimi hulgas) ettevõtete hulk, kelle alustalaks oleks robotika või kelle ettevõttes oleks robotika kasutuselevõtt juba laiaulatuslikult toimunud. Lisaks on 5% suurenenud nende ettevõtjate hulk, kellel ei ole plaanis robotikat oma tööprotsessis rakendada ja nende koguarv moodustab vastanutest kolmandiku (33%). Tähelepanuväärne on aga asjaolu, et veerand (26%) vastanutest plaanib tööprotsesside robotiseerimisega alustada järgmise kolme aasta jooksul. Teine veerandi (27%) on robotiseerimist juba tutvustanud, kuid seni vaid piiratud arvule inimestele.

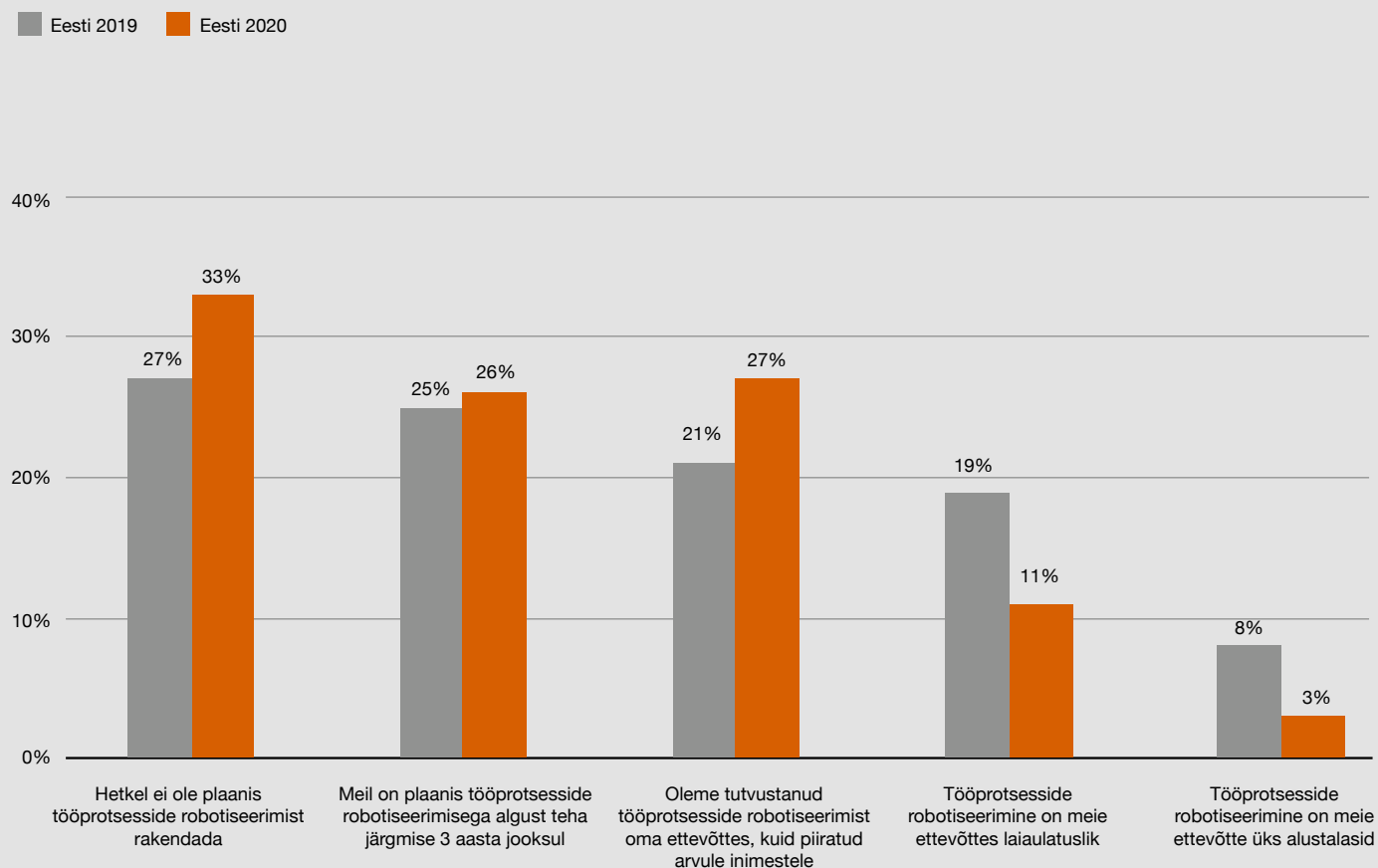
Võrreldes meie lõunanaabrite lätlastega on robotika kasutusevõtu potentsiaal Eestis kõrgem. Lätis on 14% kasvanud vastanute hulk, kellel ei ole hetkel plaanis tööprotsesside robotiseerimist rakendada. Kokku moodustavad need ettevõtted enam kui poole kõigist vastanutest (51%). Leedus oli möödunud aastal vastav näitaja 72%.

3%

Eesti ettevõtjatest hindab oma ettevõtte üheks alustalaks tööprotsesside robotiseerimist

Joonis 23:

Eesti ettevõtjate hinnangud tööprotsesside robotiseerimisele.

Küsimus

Palun vali üks allpool olevatest väidetest, mis kirjeldab Sinu ettevõtet kõige paremini.

Tehisintellekti kasutuselevõtt

Tehisintellekti kasutusele võtmise ootustes viimase aasta jooksul suuri muutusi toimunud ei ole. Enam kui pooled (51%) Eesti tippjuhtidest arvavad, et nende ettevõtte ei plaani tehisintellekti kasutusele võtta. Kolmandik (29%) tippjuhte aga hindab, et neil on plaanis tehisintellekti rakendada hakata järgmise kolme aasta jooksul. Ligi viiendikus (17%) ettevõtetest on tehisintellekt juba piiratud koguse inimeste poolt kasutusele võetud. Laiaulatuslikku kasutust leiab tehisintellekt kõigest 2% vastanute ettevõtetes.

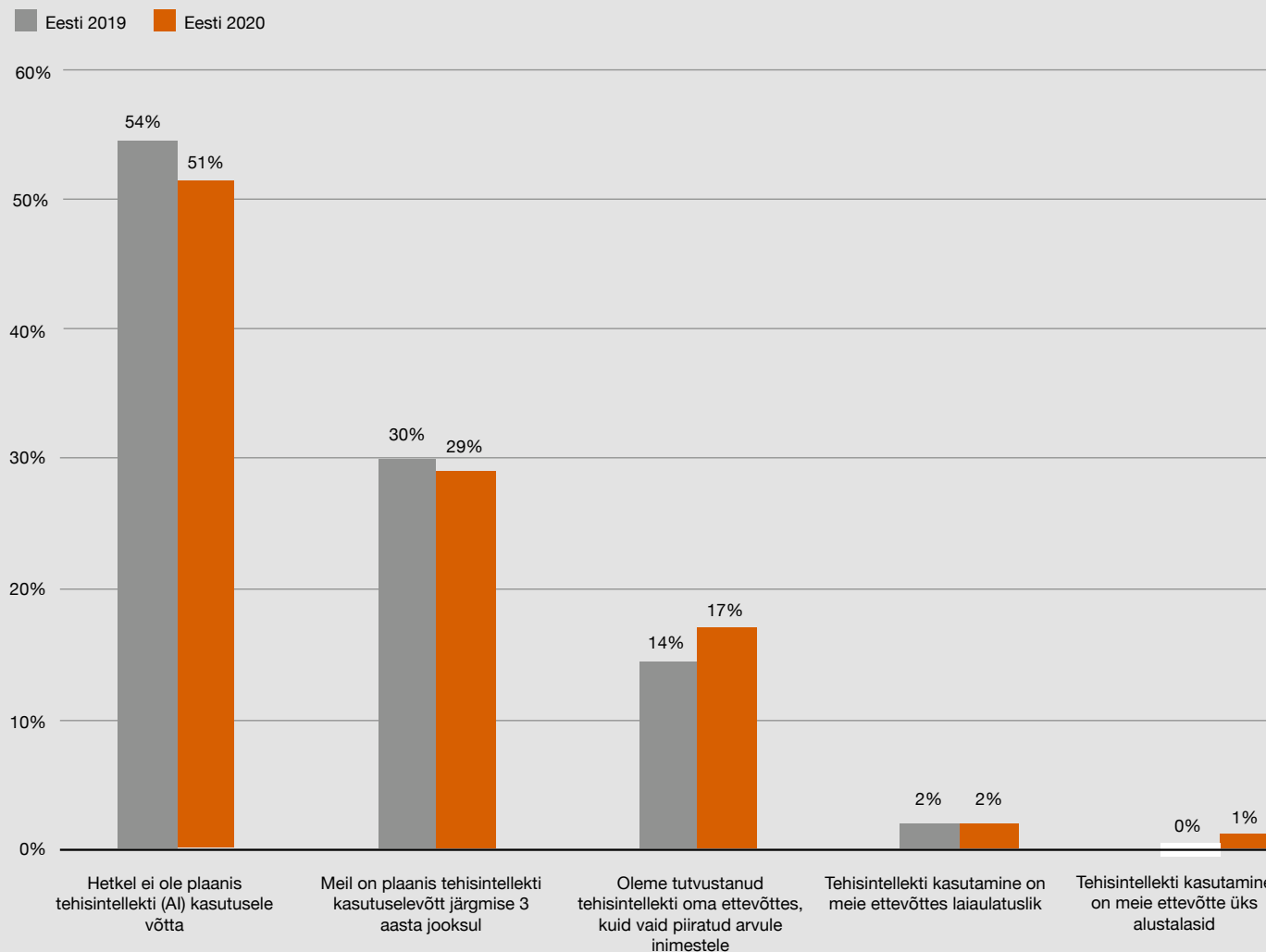
Ka teistes Baltikumi riikides ei ole ettevõtjad liiga entusiastlikud tehisintellekti kasutuselevõtus. Sarnaselt Eestile ei plaani enam kui pooled tehisintellekti kasutamise alustada.

51%

Eesti ettevõtjad ei plaani tehisintellekti kasutuselevõttu.

Joonis 24:

Eesti ettevõtjate hinnangud tehisintellekti kasutuselevõtule.

Küsimus

Palun vali üks allpool olevatest väidetest, mis kirjeldab Sinu ettevõtet kõige paremini.

Asjade interneti kasutuselevõtt

Asjade internet ehk (IoT) kujutab endas seadmete kogumit, mis on võrku ühendatud ja mis täidavad seal kindlat ülesannet, vajamata sealjuures inimeste sekkumist, sest infokorje ja -vahetus seadmete vahel on iseseisev.

Eesti ettevõtjate hulgas on viimase aasta jooksul muutunud suuremaks ootus IoT lahenduste kasutuselevõtuks. Järgmise kolme aasta jooksul valmistus 2019. aastal ligi viiendik (22%) vastanutest IoT kasutuselevõtuks, aastal 2020 on vastav näitaja aga tõusnud juba ligi kolmandiku peale (29%). Sellest kasvust hoolimata on enam kui pooled (53%) ettevõtted jätkuvalt seisukohal, et nemad IoT lahendusi kasutama ei hakka.

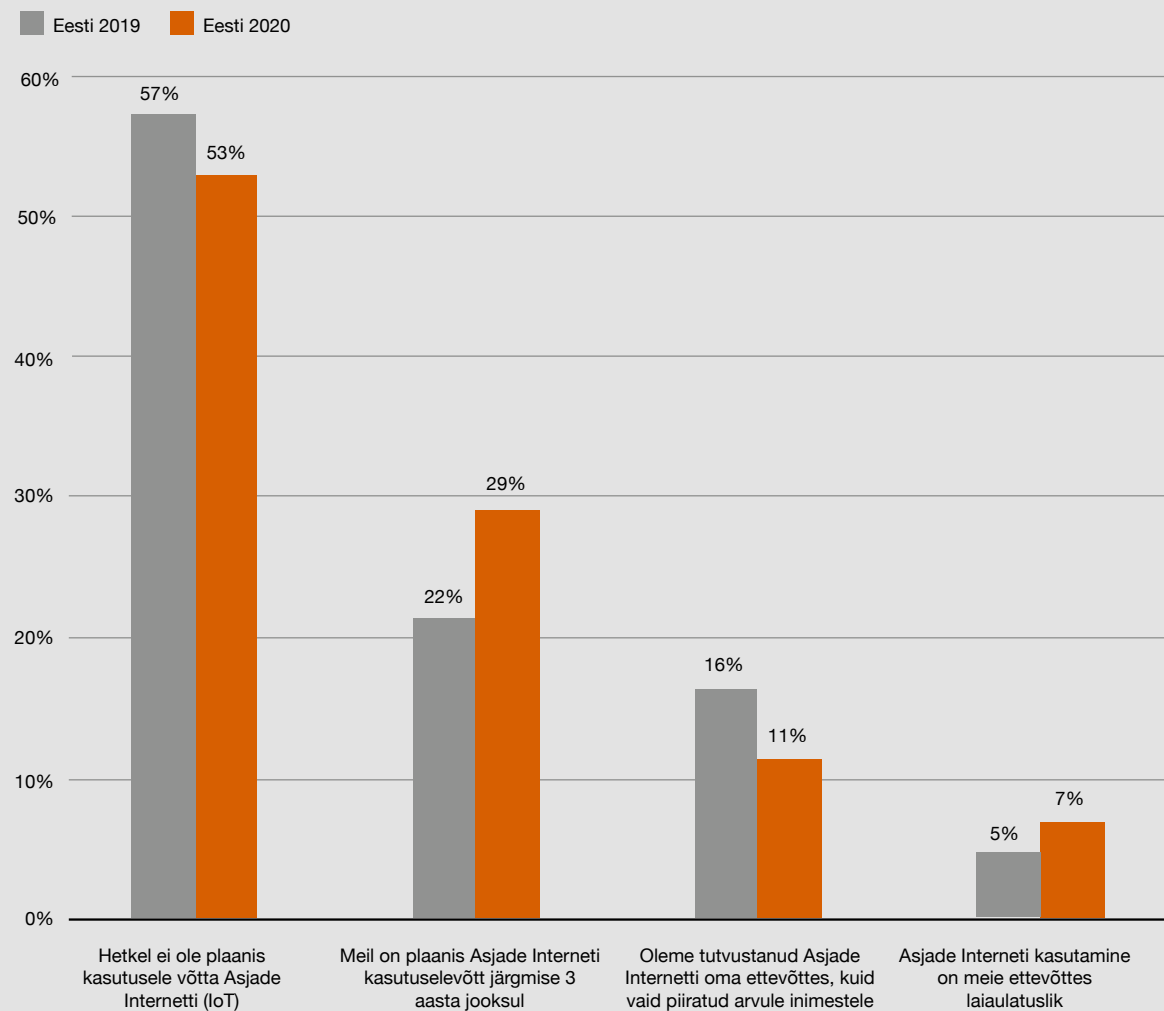
29%

Eesti ettevõtjaid plaanib IoT kasutuselevõttu järgmise 3 aasta jooksul

Võrreldes eestlastega on lõunanaabrid lätlased IoT kasutusvõimaluste osas negatiivsemalt meelestatud. Kuigi Eestis on kasutuselevõtu vastasus langevas trendis, on Lätis mitte kasutama hakkajate hulk kasvanud 15% moodustades 2020. aastal 58% vastanutest.

Joonis 25:

Eesti ettevõtjate hinnangud asjade interneti kasutuselevõtule.

Küsimus

Palun vali üks allpool olevatest väidetest, mis kirjeldab Sinu ettevõtet kõige paremini.

Uued tuuled tehnoloogia valdkonnas loovad ebakindlust

Muutused ja uued olukorrad vajavad kohanemist ja paratamatult, inimloomusest tulenevalt, tekitavad veidi hirmu ja ebakindlust. Nagu ka kõiki teisi ühiskondlikke valdkondi, iseloomustab tehnoloogilisi arenguid kasvav teadmatuse ja ootusärevus, mis ühelt poolt loob uusi võimalusi, teisalt võib seada ka takistusi.

Ebakindlust aitaks vähendada tihedam koostöö valitsuse ja ettevõtete vahel. Nagu eelpool mainitud, siis ülereguleerimine on valdkond, kus ettevõtted näevad kõige suuremaid valitsussektorist tulenevaid riske. Koostöö aitaks välja töötada regulatsioone, täitmaks mõlema osapoolde ootusi ja vajadusi. Samuti annaks selgem koostöö indikatsioone selle osas, mis on tulemas.

Vastavalt Eesti tippjuhtide uuringule vajavad ühiskondliku usalduse loomiseks tihedamat koostööd ettevõtete ja valitsuse vahel järgmised valdkonnad:

- Küberturvalisus (37%)
- Väärinformatsioon (nt võltsuudised) (28%)
- Digitaalne privaatsus (11%)
- Tehisintellekt (9%)

Küberturvalisus

37%

Väärinformatsioon (nt võltsuudised)

28%

Digitaalne privaatsus

11%

Tehisintellekt

9%

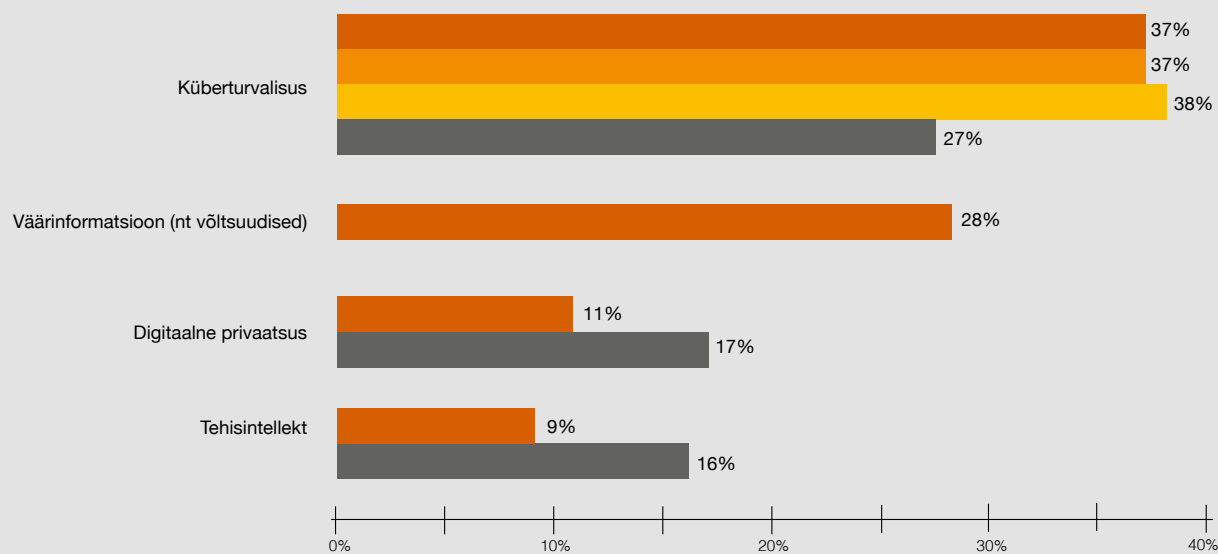

Oluliste koostöövaldkondade osas on Eesti tippjuhid väga sarnased oma ametivendadele nii globaalsel kui ka Baltikumi tasandil. Kõigil tasanditel domineerib tähtsaima koostöövaldkonnana küberturvalisus. Globaalsel tasandil hinnatakse lisaks kõrgelt ka koostööd digitaalse privaatsuse (17%) ja tehisintellekti valdkonnas (16%).

Joonis 26:

Ettevõtjate hinnangud valitsuse ja erasektori koostööle ühiskonnaga usalduse loomiseks.

Eesti Läti Leedu Global

Küsimus

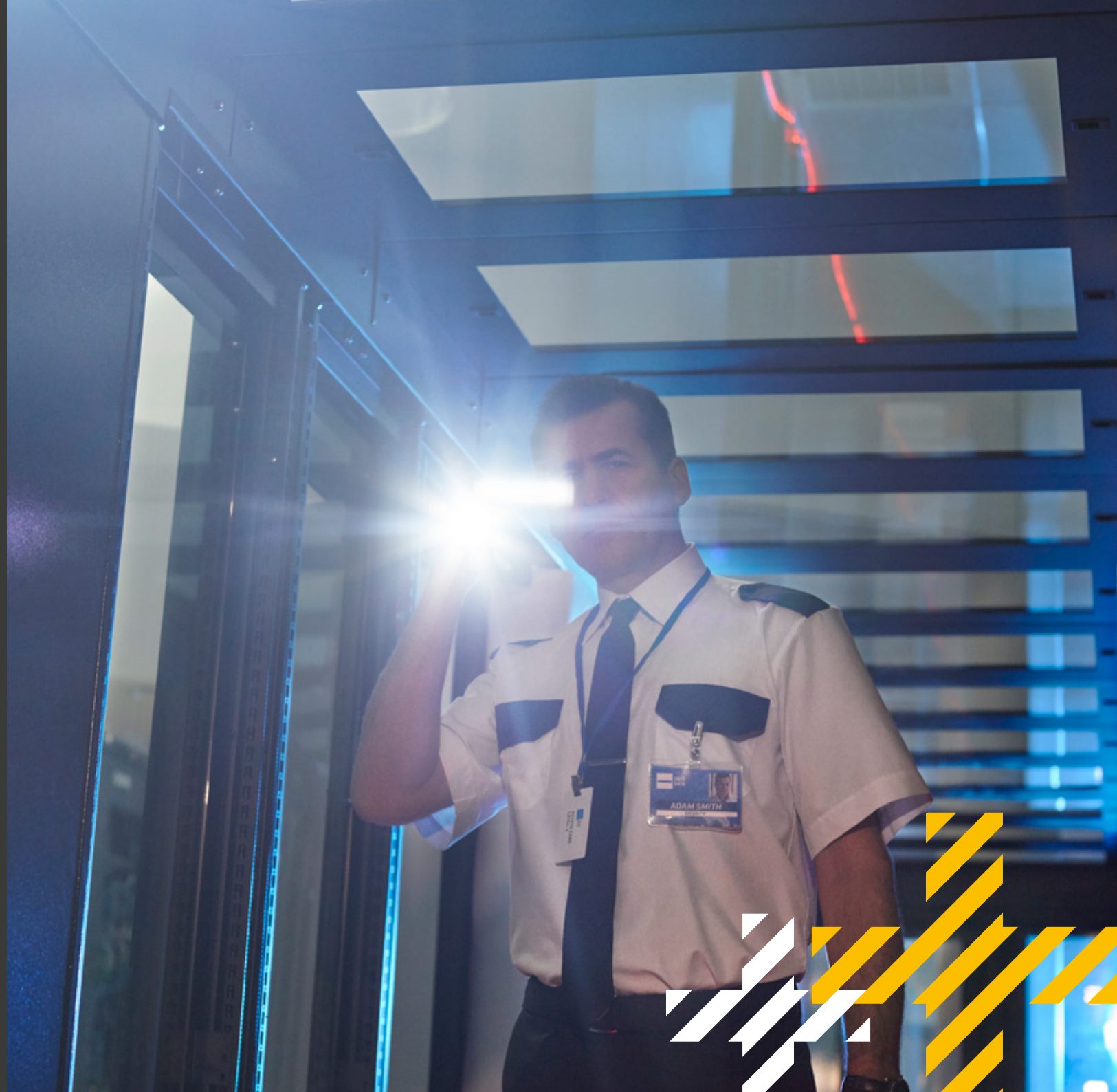
Palun järjestada valdkonnad, kus on Sinu arvates kõige kriitilisem, et ettevõtted ja valitsus saaksid ühiskonnaga usalduse loomiseks koostööd teha?

Kuivõrd küberkaitset peetakse üheks olulisemaks riskivaldkonnaks ja samal ajal ka kõige vajalikumaks koostöö valdkonnaks, uurisime, millised on võtmetegurid, mis mõjutavad ettevõtete küberkaitse strateegia kujundamist.

Nii Eestis kui ka laiemalt globaalsel tasandil on kõige olulisemaks võtmeteguriks küberkaitse strateegiate kujundamisel asjaolu, et tänased küberohud on muutumas keerulisemaks, ebakindlus ja teadmatus on kasvavas trendis. Eestis peab küberohtude keerulisemaks muutumist võtmeteguriks lausa 80% vastanutest, globaalsel tasandil on vastav näitaja 75%, Lätis 45% ja Leedus 38%. On alust arvata, et kuna digitaliseerumine on Lätis ja Leedus veel veidi väiksema levikuga, siis ka riskitunnetus on madalam kui Eestis ja maailmas.

80%

küberkaitsestrateegiaid mõjutab küberohtude keerukamaks muutumine.

Võtmetegurid küberkaitse strateegias

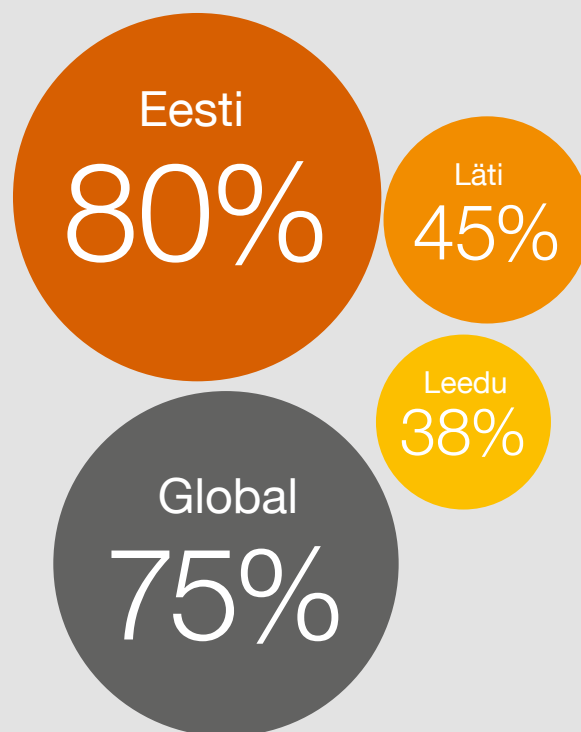
Kuivõrd riiklikku ülereguleerimist peavad tippjuhid kõige olulisemaks poliitiliseks riskiks, on ka loogiline, et regulatsioonid, mis puudutavad küberturvalisust ja andmete privaatsust, on tippjuhid oma küberkaitse strateegias paigutanud populaarseimate võtmetegurite hulka. Eesti tippjuhtides toob selle võtmetegurina välja 45% vastanutest, globaalsel tasandil ligi ¾ vastanutest (59%). Lätis peab seda võtmeteguriks 36% vastanutest, Leedus 29%. See on ka loogiline, sest ülereguleerimist peetakse Läti ja Leedu tippjuhtide arvates vähem oluliseks riskiks kui Eestis ja globaalsel tasandil.

Muude oluliste küberturvalisuse strateegiaid kujundavate teguritena tuuakse välja kasvavat avalikkuse mure andmete turvalisuse pärast (36%), tarneahela ja koostööpartnerite haavatavust (27%), IoT riist-ja tarkvara juurutamist (18%), geoloogiliste pingete suurenemist (13%) ja küberturvalisuse talentide puudumist (13%).

Joonis 27:

Võtmetegurid ettevõtete küberkaitse strateegia kujundamisel. Eesti, Läti ja Leedu tippjuhtide hinnangud.

Küberohtude keerukamaks muutumine

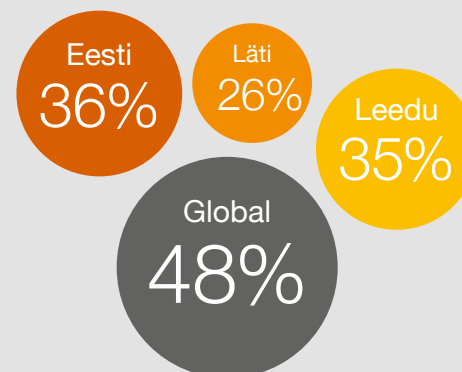
Küsimus

Millised alljärgnevad võtmetegurid mõjutavad enim Sinu ettevõtte küberkaitse strateegia kujundamist?

Küberturvalisuse ja andmete privaatsuse regulatsioonid

Avalikkuse kasvav mure andmete privaatsuse pärast

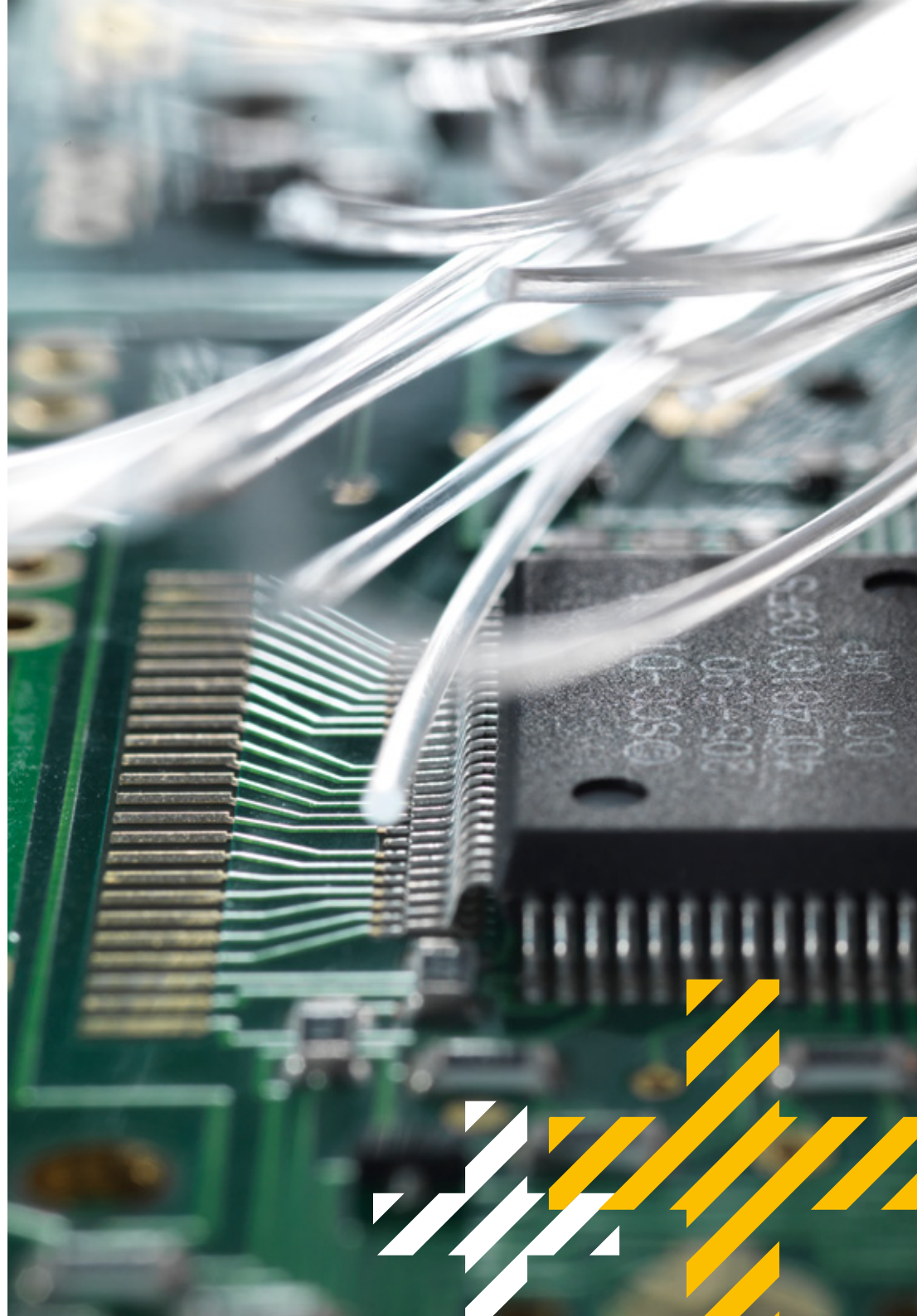
Automatiseerimine ja töökohtade vähendamine

2013 avaldati Oxfordi Ülikoolis uuring, mille kohaselt on ligi pooled USA töökohad ohustatud automatiseerimise ja digitaliseerimise poolt.¹¹ Sellest ajast peale on automatiseerimise ja töökohtade kadumise temaatika olnud väga aktuaalse teemana laual nii tippjuhtidel kui ka poliitikutel. Ühelt poolt on tegu olukorraga, mis annab võimaluse optimeerimiseks ja kokkuhoiuks ettevõtetele, teisalt aga ohustab inimeste sotsiaalset turvatunnet kui on oht, et nende töökohad kaovad.

Nagu kõigi eelmiste tööstusrevolutsioonide puhul on ka täna käimasolevate arengute juures võimalusi, kuidas ümber korraldada senist töökorraldust ja ühiskondlikku tööjaotust. Eesti tippjuhtidest üle poolte (54%) hindavad käesolevas uuringus, et juhul kui tuleval aastal tuleb ette tööjõu vähendamist, siis see ei ole seotud tarkvararootika ja tööprotsesside automatiseerimisega. Veidi enam kui kolmandik (36%) vastanutest tunnistab siiski, et mõningal määral on tööjõu vähendamine seotud automatiseerimisega. 10% tippjuhtidest eeldab, et tööjõu vähendamine leiab suurel määral aset just automatiseerimisest tingituna.

Eesti tippjuhtide hinnangud automatiseerumise tulemusel tööjõu muutustele ei ole 2019. aastaga võrreldes muutunud. Hinnangute muutumatust ilmestab, et kui järgmisteks aastateks planeeritakse mõningate automatiseerimise tehnoloogiate kasutusele võtmist, siis seda vaid väikese hulga inimeste tarbeks, mis on iseloomulik ka senisele Eesti automatiseerimise trendile.

Läti ja Leedu puhul on näha tippjuhtide hinnangutes 8% suurust tõusu, uskudes automatiseerumise toel suurel määral tööjõudu vähendamisesse. Käesoleva uuringu taustal hindab Lätis 15% tippjuhte automatiseerimise tõttu tööjõudu suurel määral vähendamise võimalusse, Leedus on vastav näitaja 18%. Võttes arvesse eestlaste entusiastlikuma erinevate tehnoloogiate kasutusele võtmise, on küsimusi tekitav, miks Läti ja Leedu tippjuhid, kelle arvates nende tehnoloogiate kasutuselevõtt on vähem tõenäoline, näevad selles oluliselt suuremat potentsiaali.

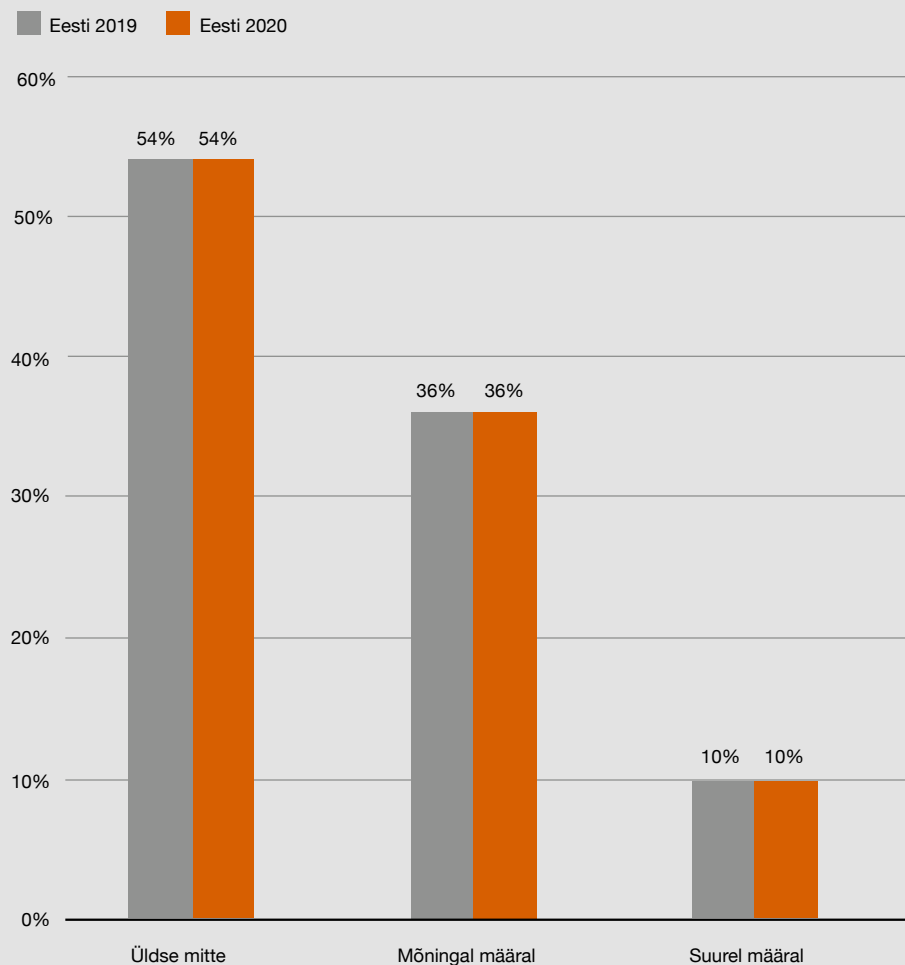
Automatsiooni osas esineb suur ebakindlus ja teadmatuse ka töötajate hulgas. PwC poolt läbi viidud ülemaailmne töötajate uuring näitas, et enam kui pooled töötajad (54%) arvasid, et nende amet saab automatiseerimisest suurel määral mõjutatud või kaob sootuks.¹² See paradoks, kus töötajad kardavad töökohtade kadumist, aga ettevõtted ei plaani suuremahulist automatiseerimist, iseloomustab suurepärast seda ebakindluse ja teadmatuse ajastut, kus maailm täna paikneb.

46%

Eesti tippjuhtidest plaanib töötajate arvu automatiseerimise teel vähendada

Joonis 28:

Eesti ettevõtjate hinnangud tarkvara robotika ja tööprotsesside automatiseerimise mõjust töötajate arvule.

Küsimus

Kui plaanid töötajate arvu vähendamist, siis kas on see seotud tarkvararobotika ja tööprotsesside automatiseerimisega (*robotic process automation*)?

Inimesed

Ühiskondlikud muutused tekitavad hulganisti ebakindlust ka töötajate leidmisel, hoidmisel ja arendamisel. Ühelt poolt on Lääneriikides ühiskond vananev, mis tähendab, et juhul kui töökohtade arv jääb samaks või kasvab, muutub keeruliseks kompetentse tööjõu leidmine. Töötuse määr 2019 3. kvartalis Eestis oli rekordmadal 3.9%, Tallinnas 3.3%.¹³ Teiselt poolt aga on töö iseloom digitaliseerumise revolutsiooni kontekstis muutunud. Seetõttu vajavad tööandjad töötajatelt teistsuguseid oskusi ja teadmisi. PwC poolt läbi viidud töötajate uuringus selgus, et enam kui ⅔ töötajatest (77%) tunneb, et nad sooviks omandada uusi oskusi või hoopis ümber õppida, sest nende tänased oskused ei sobitu tööturu ootustega.

61%

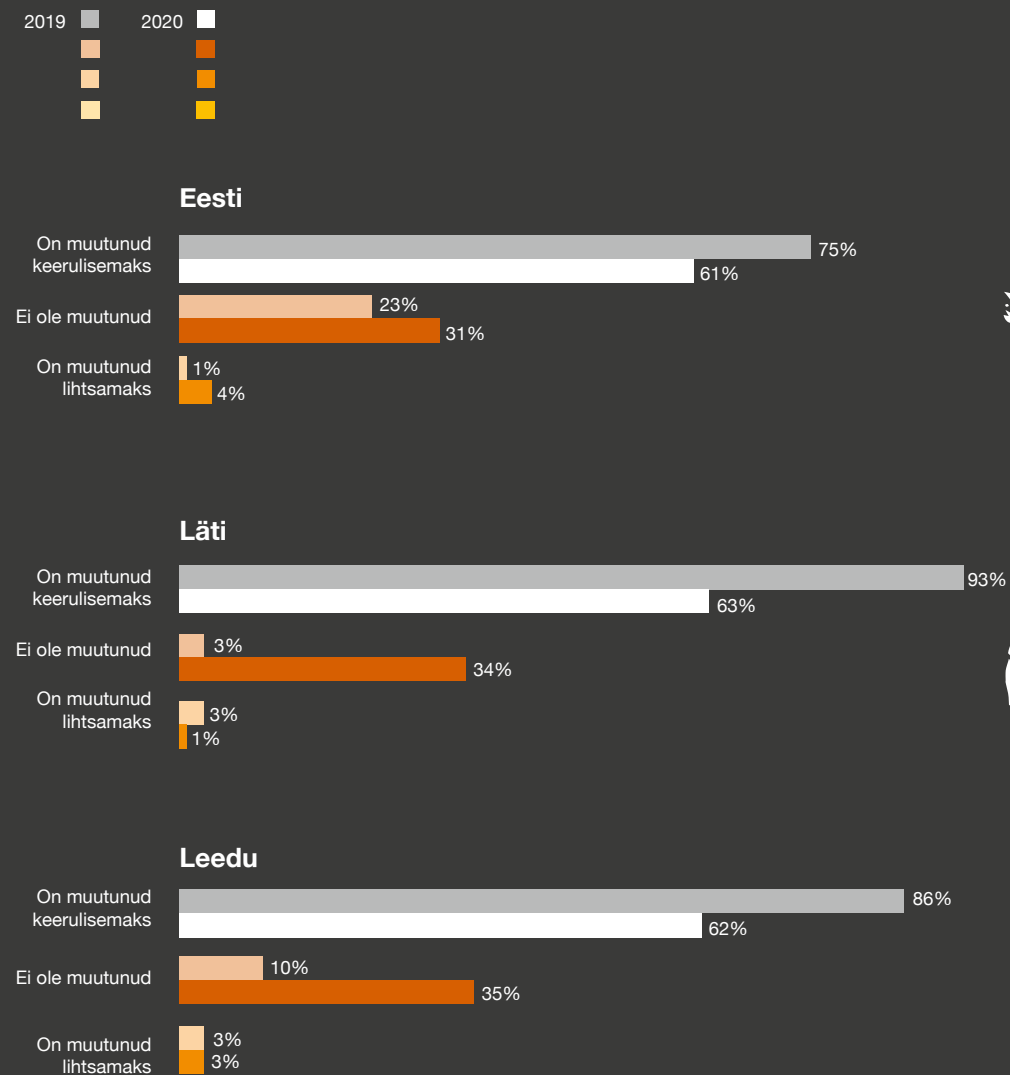
tippjuhtidest leiab, et värbamine on muutunud keerulisemaks

Selle aasta uuringus osalenud Eesti tippjuhtidest ligi ¾ leiab, et kompetentse tööjõu leidmine nende tegevussektoris on muutunud keerulisemaks. 2019. aasta uuringus kurtsid tööjõu leidmise keerukust aga lausa 75% vastanutest. 2020. aastal arvab kolmandik vastanutest (31%), et keerukus ei ole eelneva aastaga võrreldes muutunud, mis on 8% kõrgem osakaal kui 2019. aastal. Vähesel hulgal on ka tippjuhte, kes arvavad, et nende värbamine on muutunud lihtsamaks. Kui 2020. aasta uuringus moodustasid nad 4%, siis 2019. aastal oli vastav näitaja kõigest 1%.

Joonis 29:

Hinnangud tööjõu leidmise keerukusele. Eesti, Läti ja Leedu tippjuhtide hinnangud.

Küsimus

Kas Sinu ettevõtte sektoris on värbamine muutunud lihtsamaks või keerulisemaks?

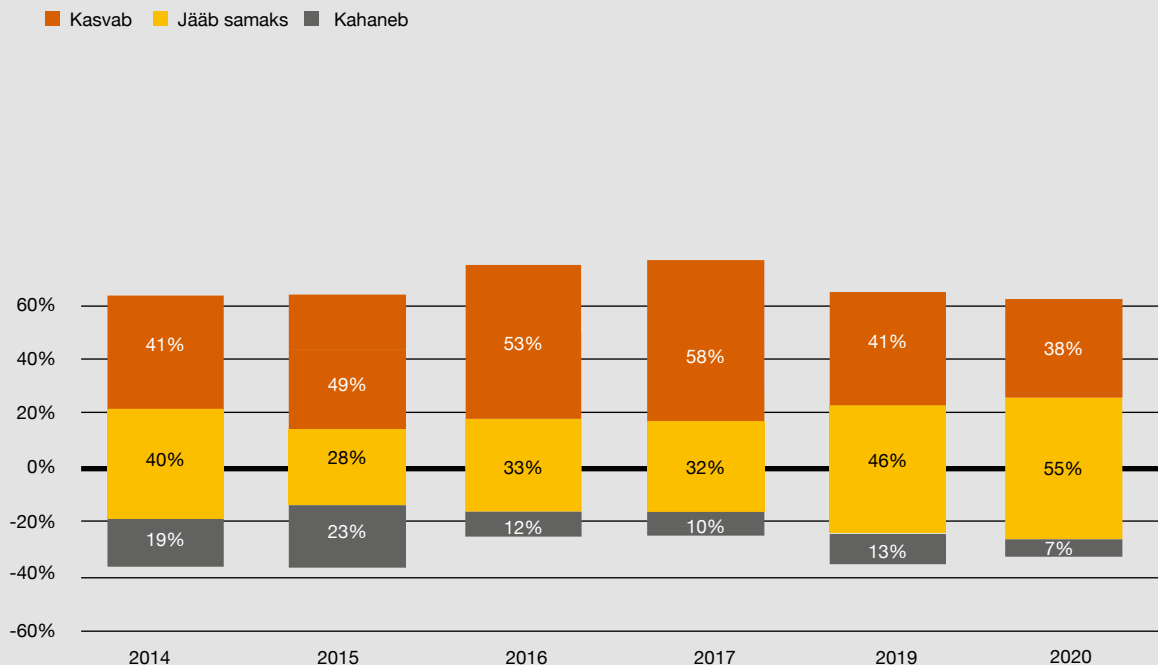
Kuivõrd Eesti tippjuhid hindavad oma ettevõtte loomulikku kasvu kui käibe kasvu peamist tegurit, peaks seda ilmestama ka mõningane ettevõtete suurenemine/laienemine, mis väljenduks töötajate kasvus. Viimasel neljal aastal on aga tippjuhtide hinnangud töötajate arvu kasvule olnud kahanevad. 2017. aastal eeldasid töötajate arvu kasvu 58% tippjuhtidest, 2019. aastal oli vastav näitaja langenud 41% peale ning käesoleval aastal eeldab ettevõtte töötajate kasvu vaid 38% küsitluses osalenud tippjuhtidest. Seda on oluliselt vähem kui 2017. aastal.

On veidi vastuoluline, et enamus tippjuhte näeb käibe kasvu tingituna loomulikust kasvust, uute teenuste ja toodete välja töötamisest ja käesolevate tegevuste laiendamises, sest kõik need tegevused on raskendatud, kui kollektiivi suurendamist ei planeerita. Teisalt on see ka paratamatu, kuna töötus on viimastel aastatel olnud pidevas languses ja värbamine on tippjuhtide jaoks üha keerulisem. 2019. aasta III kvartalis oli Eesti töötuse määr viimaste aastate võrdluses kõige madalam, olles kõigest 3,9%.¹⁵

Kuigi töötajaskonna laiendamise osas on tippjuhid aasta aastalt muutunud pessimistlikumaks, näitab käesoleva aasta uuring varasemast suuremat juhtide hoiakut töötajate arvu mitte vähendada, pigem hoida samal tasemel. Kahaneva töötajate arvu hinnang on langenud 13%-lt (2019) 7%-le (2020) samas, kui tippjuhtide arv, kelle hinnangul töötajate arv jääb samaks, on kasvanud 46%-lt (2019) 55%-le (2020). See näitab teatavat ettevõtjate kindlustunnet majandusarengute osas.

Joonis 30:

Hinnangud töötajate arvu muutustes järgneva 12 kuu jooksul. Eesti tippjuhtide hinnangud.

Küsimus

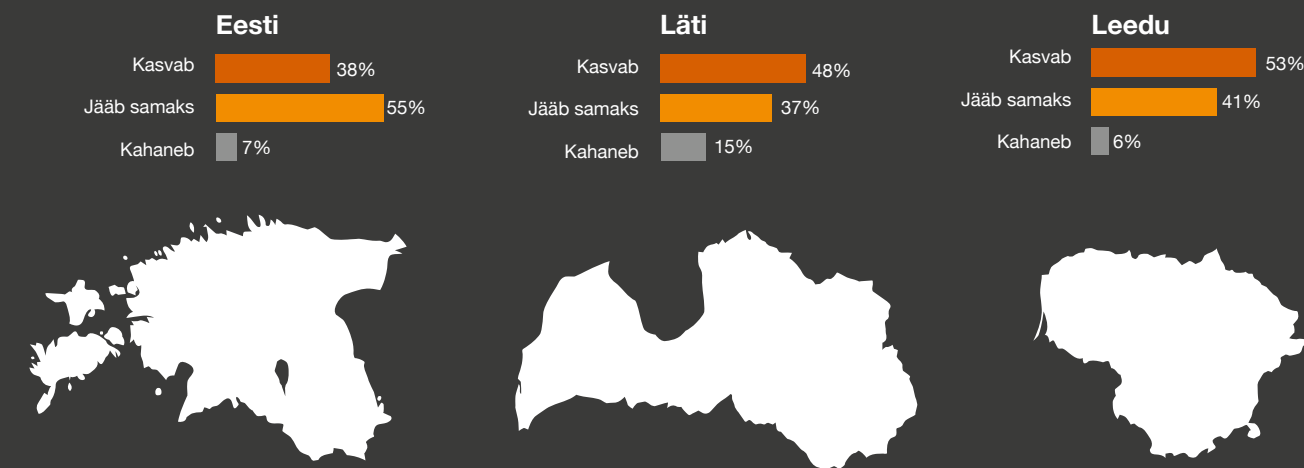
Mil määral muutub eeldatavalt Sinu ettevõtte töötajate arv eeloleva aasta jooksul?

Baltimaade võrdluses on Eesti tippjuhid töötajate arvu kasvu osas kõige pessimistlikumalt meelestatud. Enam kui pooled (53%) Leedu tippjuhtidest arvab, et nende töötajate arv suureneb, Lätis ennustavad töötajate arvu kasvu 48% tippjuhtidest. Leedu on kõige vähem pessimistlik ka töötajate arvu vähenemise osas, vaid 6% tippjuhtidest eeldab, et nende töötajate arv kahaneb. Samas, kui Lätis on tervelt 15% tippjuhte, kes arvavad, et nende töötajate arv väheneb. Olukorra stabiilsusele panustab 41% Leedu ja 37% Läti tippjuhtidest.

Väga madal töötuse määr ja suured raskused kompetentse tööjõu leidmisel parandavad töötajate läbirääkimispositsiooni ja tekitab olulist palgasurvet. Rahandusministeeriumi hinnangul on Eesti keskmine reaalpalka kasv olnud viimastel aastatel kiire - 2019. aastal kasvas keskmine reaalpalk koguni 4,8%. Käesolevast aastast alates peaks reaalpalka kasv hakkama aeglustuma ja jõudma 2020. aastal 3,4%-ni ning prognooside kohaselt 2021. aastal 2,9%-ni.¹⁶

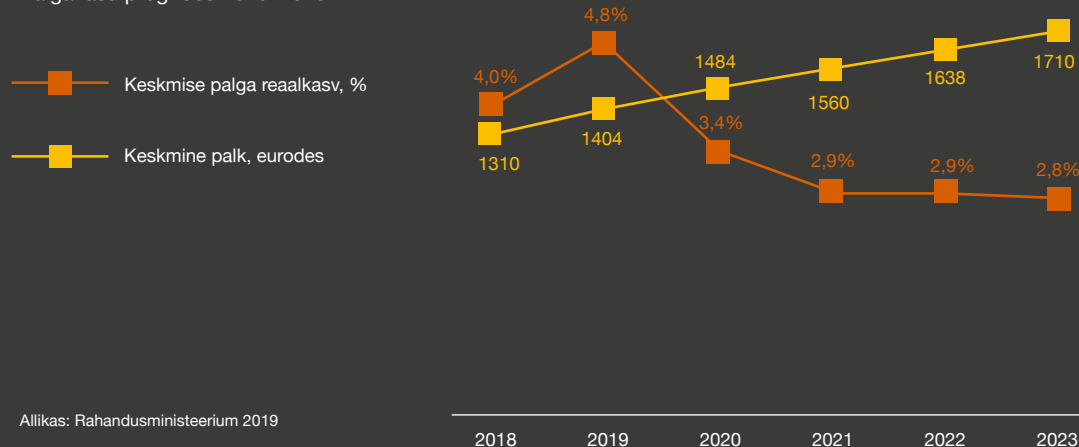
Joonis 31:

Hinnangud töötajate arvu muutustes järgneva 12 kuu jooksul. Eesti, Läti ja Leedu tippjuhtide hinnangud.

Joonis 32:

Palgakasu prognoos 2019–2023.

Allikas: Rahandusministeerium 2019

Küsimus

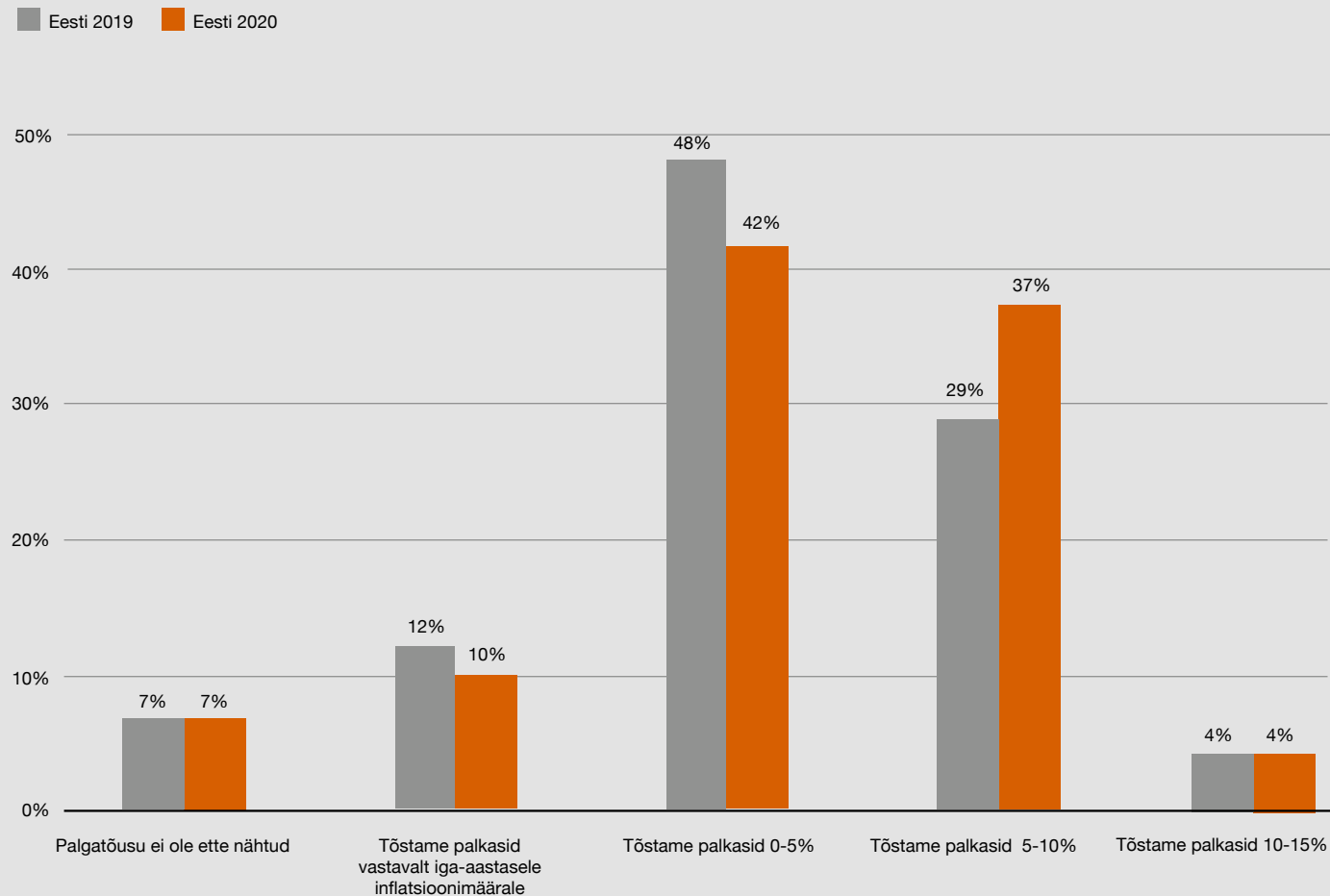
Mil määral muutub eeldatavalt Sinu ettevõtte töötajate arv eeloleva aasta jooksul?

Tippjuhtide hinnangul on ka enamus juhtudel järgmiseks aastaks palgatõus ette planeeritud. Peamiselt tõstetakse palkasid kolme mudeli kohaselt: 0-5%; 5-10% või vastavalt iga-aastasele inflatsioonimäärale. 2020. aastal näeb 42% tippjuhtidest ette kuni 5% palgatõusu, 37% näeb ette 5-10% suuruse palgatõusu ja 10% tippjuhtidest tõstab palkasid vastavalt inflatsioonimäärale. 7% tippjuhtidest ütleb ka, et neil pole palgatõusu ette nähtud ja 4% vastanutest planeerib 10-15% palgatõusu.

Viimase kahe aasta võrdluses paistab silma, et äärmuslike lähenemistega (palka ei tõsta üldse või tõstetakse 10-15%) ettevõtete hulk on jäänud samaks. Lisaks iseloomustab kahe aasta võrdlus ka seda, et töötajate hoidmiseks eksisteerib tugevam palgasurve kui eelmisel aastal. Langenud on tippjuhtide arv, kes tõstavad palka 0-5%. 2019. aastal oli selliseid tippjuhte 48% ja 2020. aastal 42%. Vähenenud on ka nende ettevõtete hulk, kes tõstsid palka vastavalt inflatsioonimäärale (12% aastal 2019 ja 10% aastal 2020). Selle võrra on aga kasvanud ettevõtete arv, kes plaanivad tõsta palka 5-10% (aastal 2019 29% ja aastal 2020 37%).

Joonis 33:

Hinnangud töötasude muutustes järgneva 12 kuu jooksul. Eesti 2019 ja 2020 aasta võrdlus.

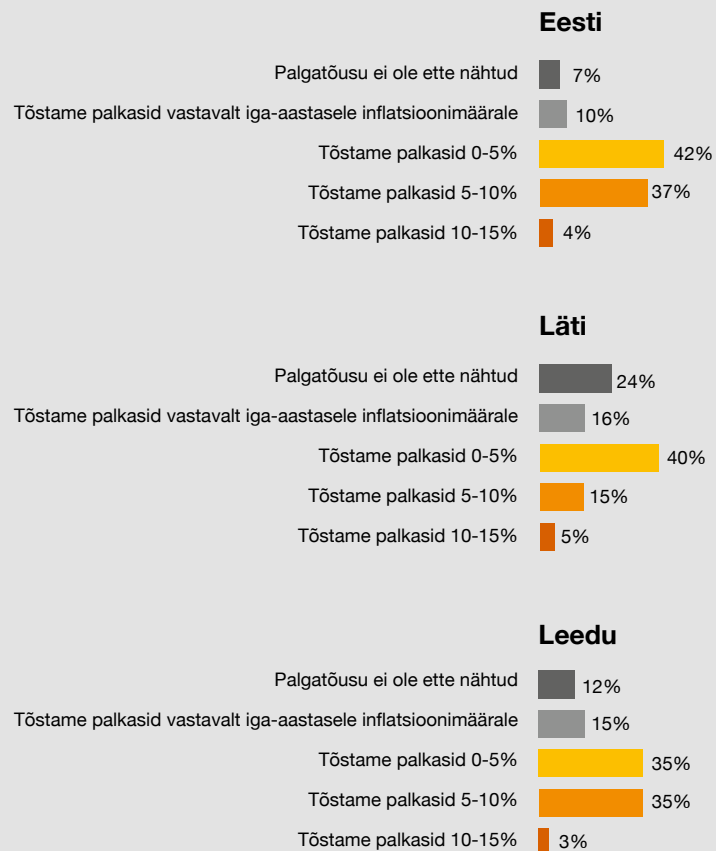
Küsimus

Kas plaanid järgmise 12 kuu jooksul oma ettevõttes palgatõusu?

Planeeritavate palgatõusude osas on Eesti entusiastlikum kui meie Baltikumi naabrid. Leedus ei planeeri palgatõusu järgmiseks aastaks 12%, Lätis lausa 24% tippjuhtidest. Lätis ja Leedus planeeritakse palgatõuse vastavalt inflatsioonimäärale rohkem kui Eestis, vastavalt 16% Läti ja 15% Leedu tippjuhtidest. 0-5% suurust palgatõusu kavandavad 40% Läti ja 35% Leedu tippjuhtidest. 5-10% palgatõusu on oodata 15% Läti ja 35% Leedu tippjuhtide sõnul, samas kui 10-15% palgatõus ootab töötajaid vaid 5% Läti juhtide 3% Leedu juhtide sõnul.

Joonis 34:

Hinnangud töötasude muutustes järgneva 12 kuu jooksul. Eesti, Läti ja Leedu tippjuhtide hinnangud.

Küsimus

Kas plaanid järgmise 12 kuu jooksul oma ettevõttes palgatõusu?

93%

Eesti tippjuhtidest
kavatseb eeloleval aastal
palkasid tõsta

Töötajate arendamine on kohati tööandjate jaoks riskantne tegevus, sest selleks tuleb teha kulutusi ja alati on oht, et nad võtavad need omandatud oskused ja lähevad nendega ettevõttest ära. Uuringud on aga näidanud, et töötajate hoidmiseks tuleb ettevõttel tagada töötajate pidev arendamine (*upskilling*), sest vaid nii võimaldatakse juba olemasoleval talendil end maksimaalselt teostada ja teha parima kvaliteediga tööd.¹⁷

Oskuste väärtustamise ja seeläbi töötajate motiveerimise ja hoidmise jaoks on mitmeid praktikaid. Mitmekesisuse väärtustamist ja eri tausta ja oskuste koosluste ehitamist kasutavad Baltikumis kõige enam Eesti ja Leedu tippjuhid (mõlemad 53%), Lätis on see tegutsemise viis oluliselt vähem populaarne (21% tippjuhtidest). Töötajate kaasamist avatud aruteludesse tuleviku teemadel kasutavad kõige enam Leedu tippjuhid (63%) Eestis on vastav näitaja 46% ja Lätis 42%. Kolmas Baltikumi kõige populaarsem töötajate arendamise strateegia on vajalike oskuste arendamise kasvustrateegiate koostamine, mida kasutatakse kõige enam Leedus (53% tippjuhtidest), Eestis kasutavad seda metoodikat 43% vastanutest ja Lätis 32%.

Joonis 35:

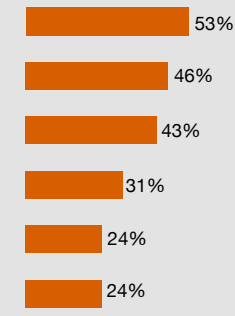
Hinnangud töötajate oskuste tõhustamisel ettevõtte kasvustrateegia elluviimiseks. Eesti, Läti ja Leedu tippjuhtide hinnangud.

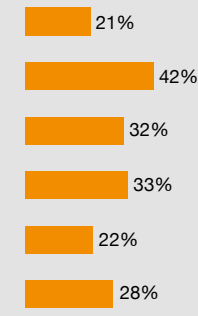
Küsimus

Kuidas hindad oma ettevõtte arengut töötajate oskuste tõhustamisel ettevõtte kasvustrateegia elluviimiseks?

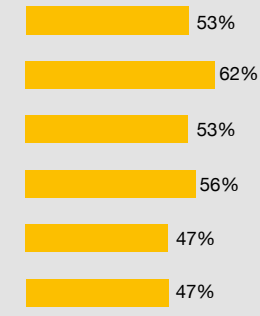
Eesti

Läti

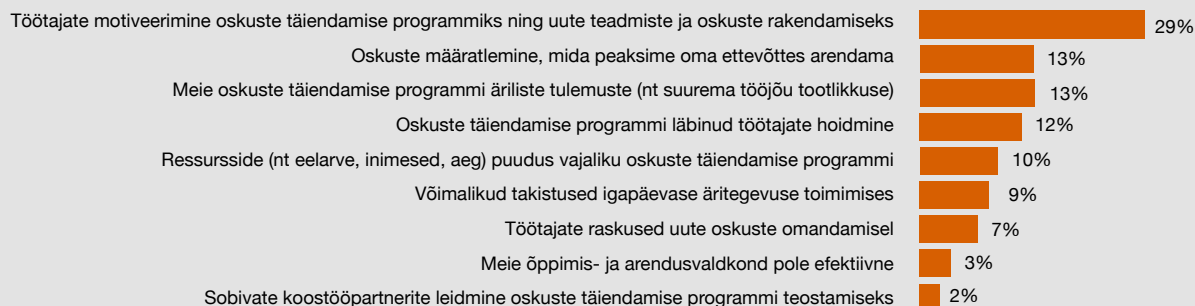
Leedu

Erinevatest lähenemistest hoolimata on töötajate motiveerimine ikka tippjuhtide jaoks väljakutseid valmistav. Eesti tippjuhtide jaoks on suurim väljakutse on töötajate motiveerimine oskuste täiendamise programmiks ning uute teadmiste ja oskuste rakendamiseks, seda toob välja 29% tippjuhte. Sama probleemiga on kõige sagedamini silmitsi ka Läti ja Leedu tippjuhid. Eesti tippjuhtide jaoks on oluliselt järgmisteks probleemideks arendamist vajavate oskuste määratlemine ja saavutatud tulemuste ja arengute hindamine äriliste tulemuste kontekstis.

Joonis 36:

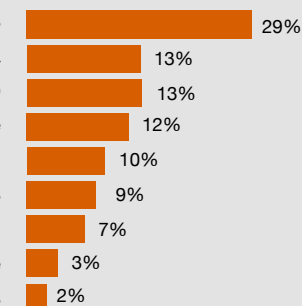
Väljakutsed, millega ettevõtjad töötajate oskuste programmi täiendamisel silmitsi seisavad. Eesti, Läti ja Leedu tippjuhtide hinnangud.

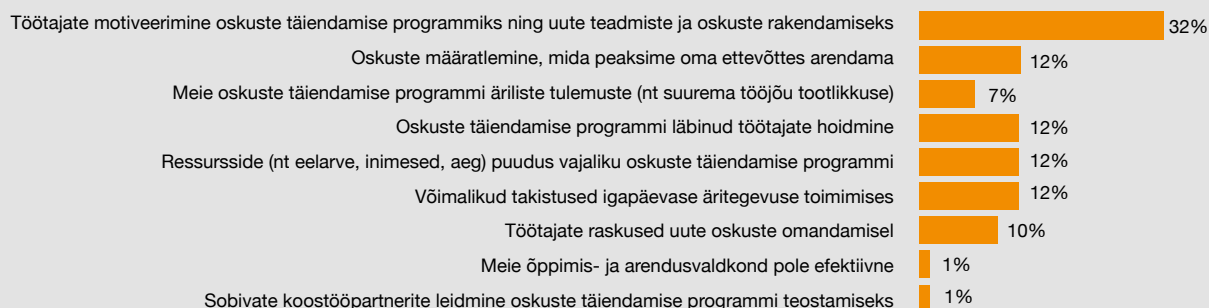
Küsimus

Palun märki kolm suurimat väljakutset, millega Sinu ettevõtte oskuste täiendamise programmi (upskilling) teostamisel silmitsi seisab?

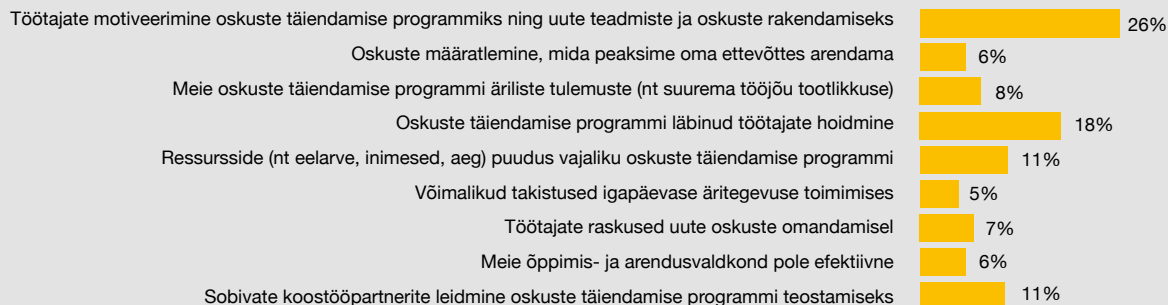
Eesti

Läti

Leedu

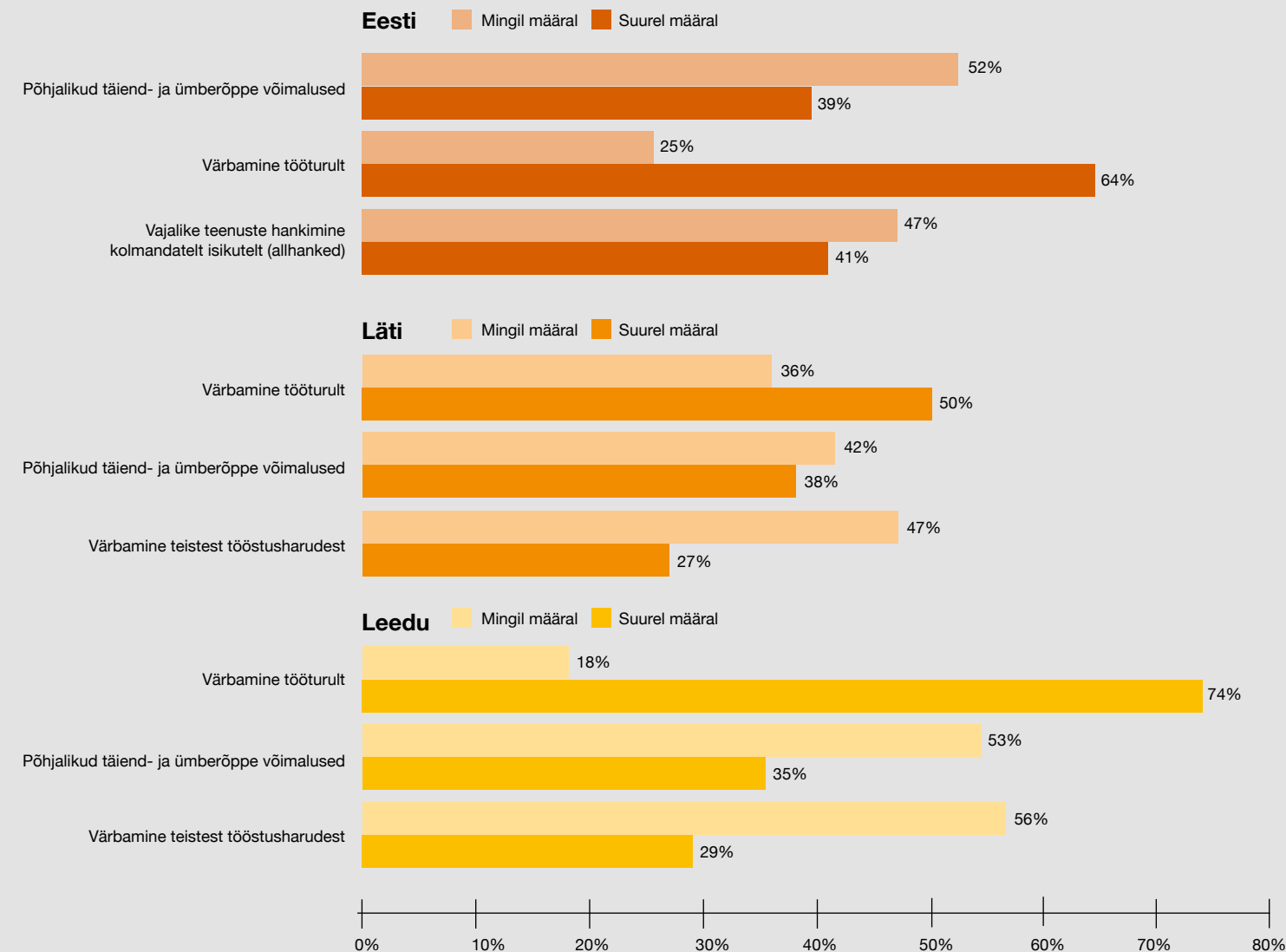
Baltikumis kasutatakse talentide enda ettevõttes hoidmiseks ja nende püüdmiseks peamiselt sarnaseid meetodeid. Eestis leiab kõige enam rakendust põhjalike täiendus- ja ümberõppe võimaluste pakkumine, otse tööturult värbamine ja kolmandate isikute teenuste (allhangete) kasutamine. Kõige vähem kasutatakse Eestis tööjõu kaasamist välisriikidest ja värbamist otse koolipingist. Läti ja Leedu tippjuhid kasutavad kõige sagedamini otse tööturult värbamist, põhjalikku täiend- ja ümberõppe võimaluste pakkumist ja värbamist teistest tööstusharudest.

Joonis 37:

Väljakutsed, millega ettevõtjad töötajate värbamisel silmitsi seisavad. Eesti, Läti ja Leedu tippjuhtide hinnangud.

Küsimus

Mil määral kasutab Sinu ettevõtte allpool loetletud strateegiaid ja taktikaid, et hoida või juurde meelitada talente (värbamine)?

Olemasoleva tööjõu hoidmiseks kasutatakse Baltikumis samuti võrdlemisi sarnaseid strateegiaid. Eestis on kõige populaarsem lähenemine motiveeriva, loominguise keskkonna loomine või töökeskkonna kaasajastamine. Teise olulise tegevusena toovad tippjuhid välja töötajate tervise ja heaolu parendamise, mille nimel üritatakse tagada töötajatel töö- ja eraelu tasakaal. Lisaks on populaarne ka hüvitiste ja sooduspakettide parendamine.

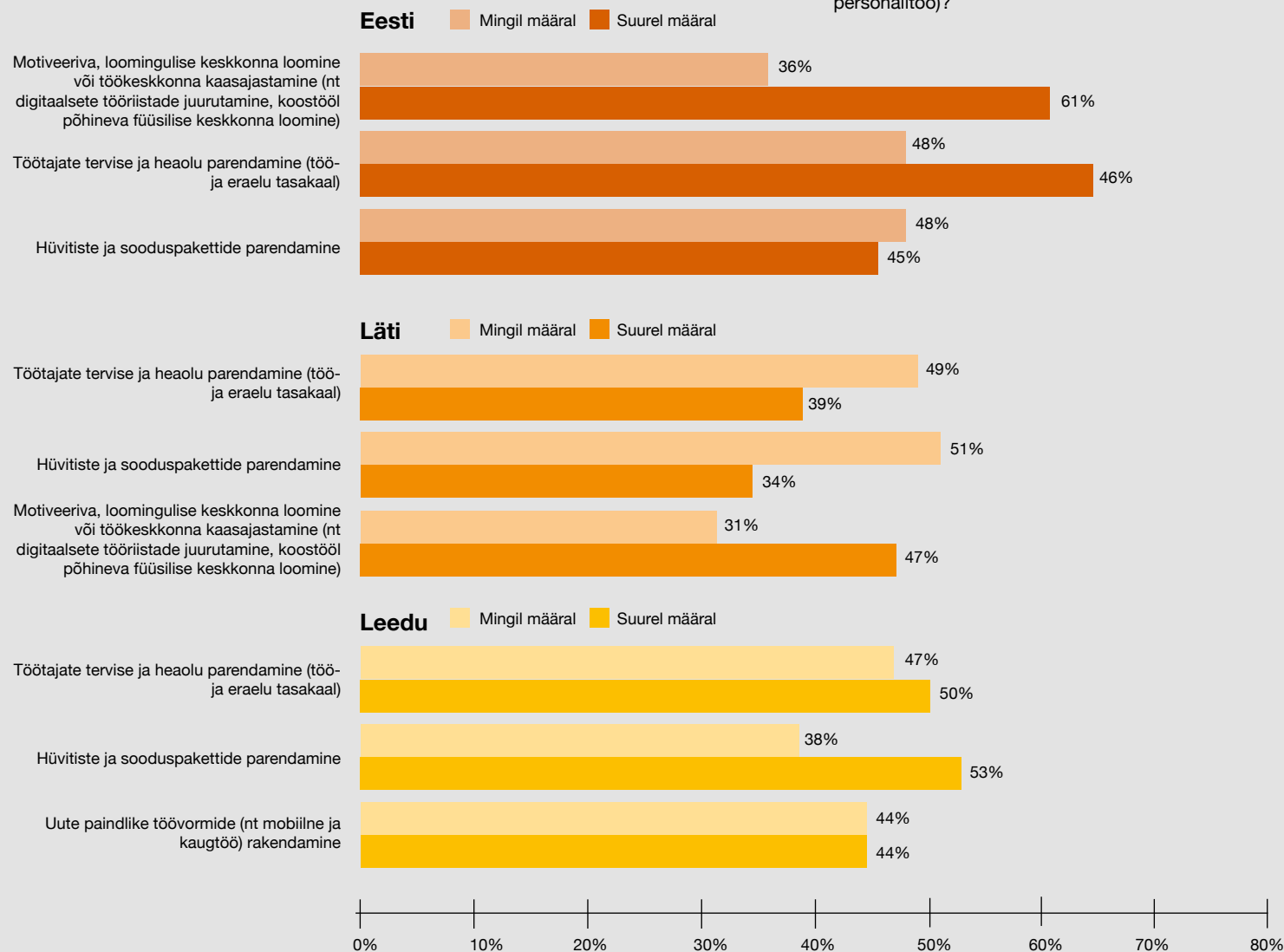
Lätis on esimesel kohal töötajate tervis ja heaolu. Teise motivaatorina toovad Läti tippjuhid välja hüvitised ja soodustused ja kolmandale kohale langeb töökeskkond. Leedus on kaks kõige populaarsemat motivatsioonitegurit samad, mis Lätis, aga kolmas kõige olulisem motivaator on uute paindlike töövormide (nt mobiilne ja kaugtöö) rakendamine.

Joonis 38:

Väljakutsed, millega ettevõtjad igapäevases personalitöös silmitsi seisavad. Eesti, Läti ja Leedu tippjuhtide hinnangud.

Küsimus

Mil määral kasutab Sinu ettevõtte allpool loetletud strateegiaid ja taktikaid, et hoida või juurde meelitada talente (igapäevane personalitöö)?

Viidatud kirjandus

¹ OECD, Real GDP forecast <https://data.oecd.org/gdp/real-gdp-forecast.htm>

² IMF, World Economic Outlook, January 2020 <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2020/01/20/weo-update-january2020>

³ Eesti Pank (2019) Rahapoliitika ja Majandus 2019(4) <https://www.eestipank.ee/publikatsioonid/rahapoliitika-ja-majandus>

⁴ Pramuk, J., 2019. China and US reach phase one trade deal that includes some tariff relief and agriculture purchases, CNBC, <https://www.cnbc.com/2019/12/13/china-says-it-has-agreed-to-us-trade-deal-text-indicates-next-step-is-signing.html>

⁵ The Economist, 2019. Global warming 101: The past, present and future of climate change, <https://www.economist.com/briefing/2019/09/21/the-past-present-and-future-of-climate-change>

⁶ National Aeronautics and Space Administration (NASA), 2019. Scientific Consensus: Earth's Climate is Warming, <https://climate.nasa.gov/scientific-consensus/>

⁷ Intergovernmental Panel on Climate Change, 2018. Global Warming of 1.5°C, Summary for Policymakers, https://report.ipcc.ch/sr15/pdf/sr15_spm_final.pdf

⁸ PwC, 2019. The Low Carbon Economy Index 2019, <https://www.pwc.co.uk/services/sustainability-climate-change/insights/low-carbon-economy-index.html>

⁹ World Economics Forum (2020) Global Risks Report <http://reports.weforum.org/global-risks-report-2020/shareable-infographics/>

¹⁰ Pilk tulevikku - millised maksu- ja aktsiisimuudatused meid 2020. aastal ees ootavad <https://jarvateataja.postimees.ee/6859336/pilk-tulevikku-millised-maksu-ja-aktsiisimuudatused-meid-2020-aastal-ees-ootavad>

¹¹ Frey, C.B., and Osborne, M.A., 2013. The Future of Employment: How Susceptible Are Jobs to Computerisation, Oxford Martin School, University of Oxford, https://www.oxfordmartin.ox.ac.uk/downloads/academic/The_Future_of_Employment.pdf

¹² PwC, 2019. New world. New skills, <https://www.pwc.com/gx/en/issues/upskilling.html>

¹³ Eesti Pank, 2019. Rahapoliitika ja Majandus 4/2019, https://www.eestipank.ee/sites/eestipank.ee/files/publication/et/RPU/2019/rpm_4_2019_est.pdf

¹⁴ PwC, 2019. New world. New skills, <https://www.pwc.com/gx/en/issues/upskilling.html>

¹⁵ <https://www.stat.ee/stat-tootuse-maar>

¹⁶ Rahandusministeeriumi suvine majandusprognoos 2019

¹⁷ Sethi, B., and Stubbings, C., 2019. Good work, strategy+business, <https://www.strategy-business.com/feature/Good-Work>

Uuring viidi läbi PwC globaalse tippjuhtide uuringu raames vahemikus detsember 2019 kuni jaanuar 2020 Eesti, Läti ja Leedu juhtivate ettevõtete tippjuhtide seas. Küsimustik tugines globaalsele uuringule, olles kohandatud Eesti, Läti ja Leedu oludele. Uuringus osales uuringus ligi 300 tippjuhti. 26% uuringus osalenud ettevõtete aasta käive jäi vahemikku 30-145 miljonit eurot, ning 15% ettevõtete käive ületas 145 miljoni piiri.

Tiit Raimla
+372 6141 800
tiit.raimla@pwc.com

Ebbe Kao
+372 6141 800
ebbe.kao@pwc.com

